

Yoksulluğun Geneolojisini Düşünmek: Antropolojik-Politik Bir Tarih Okuması

İ. UĞUR ESGÜN¹

¹ Assoc. Prof., Emeritus, Constitutional Law (Orcid ID: 0000-0002-6327-0513)

Özet

Bu çalışma, yoksulluğun nedenlerini ve ortadan kaldırılma imkânlarını antropolojik ve politik bağlamda soruşturmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın başlangıç hipotezi, yoksulluğun ontik-ontolojik ve nesnel yoksunluklardan kopmuş bir “psikolojik gerçeklik” içinde solipsist-elitist politik tercihlerle belirmiş sosyo-ekonomik bir statü olması yanında, “vazgeçilmez-stratejik hedef” sayılarak yaratılan/korunan bir politik-olgu olduğudur. Yoksulluğun kaynağındaki yoksunlukların tarihi, insan-öncesi olumsuzluklar tarihidir. Bu olumsuzluklar somut nesne ve olaylara içkin olduğu için kaçınılmazdır; hepsi tüm somut nesne ve olaylar bakımından kimyasal-fiziksel ve jeolojik nedenselliklerle, canlı varlıklar bakımından ise ayrıca biyolojik-zoolojik nedenselliklerle belirir. Bu nedenselliklere/olumsallıklara direnildikçe başlayan insan-türleşmesini ve hayvanlı-doğa tarihinin çatallanmasını temsil eden antropolojik tarih, aynı zamanda insanın bunlara yeterince direnememesinin tarihidir. Bu yüzden insanlık tarihi, zoolojik-antropolojik veya antropolojik-politik bir tarih olarak sürmektedir. İnsan-öncesi ontik-ontolojik gerçeklikler katmanına eklenen “psikolojik gerçeklik”, insanların nesnel-gerçek yoksunluklardan tamamen kopmuş öznel-tahayyüli yoksunluk algılarına işaret eder. Böyle bir öznel-algılama olumsuzluğu, diğer insanlara karşı dominant olmuş insan-bireylerin eşitsizliklere-hiyerarşiye, asalaklığa-sömürüye dayalı sosyo-ekonomik sistemleri yaratan politikayı ve insanlık tarihinin gidişatını da belirleyebilmelerine doğru açılmıştır. Dolayısıyla bu metinde zoolojik-antropolojik köklere uzanan bir bakışla, yoksulluğu yaratan “politika”nın geneolojik analizi yapılmaya çalışılmıştır. Artalanında “yoksulluğu yok etmeyi düşünmek” duran bu çalışmanın çıkarımları, felsefeden ideolojik-politik önermelere kaçınılmaz olarak bağlanan bir sonuç ile kapanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ontik/olumsal(lık), psikolojik gerçeklik, zoolojik-antropolojik nedensellik, statüko, solipsizm-elitizm, simbiyosis, geç-kapitalizm/postmodernizm.

Thinking the Geneology of Poverty: An Anthropological-Political History Reading

Abstract

This study aims at investigating the causes and the possibilities of eradication of poverty within an anthropological and political context. The first hypothesis of the study is that poverty is a socio-economic status that arises with solipsist-elitist political preferences in a "psychological reality" disconnected from ontic-ontological and objective deprivations, as well as a political-phenomenon created/protected by treating it as an "indispensable-strategic goal". The history of deprivations within the root of poverty is the history of pre-human contingencies. These contingencies are inevitable since they are immanent to concrete objects and events; all of them appear within the chemical-physical and geological causalities for all concrete objects and events, in addition, within the biological-zoological causalities for living beings. Anthropological history which represents the human-speciation and the bifurcation of animal nature which started by the resist to these causalities/contingencies, is also a history where (hu)man cannot sufficiently resist them. That is why the history of humanity being has continued as a zoological-anthropological or anthropological-political history. "Psychological reality" that is added to the layer of pre-human ontic-ontological realities refers to people's perceptions of subjective-imaginary deprivation which is completely disconnected from objective-real deprivations. The contingency of such a subjective-perceiving has opened up the ability of human-individuals who have dominated other people to determine the policy that creates socio-economic systems based on inequalities-hierarchy, parasitism-exploitation, and the direction of humanity history. Therefore, in this text, a geneological analysis of the "policy", that creates poverty was tried to be carried out with a view to the zoological-anthropological roots. The inferences in this study, which there is at its background "thinking about ending poverty", was closed with a result that inevitably was linked from philosophy to ideological-political propositions.

Keywords: Ontic/contingency, psychological reality, zoological-anthropological causality, status quo, solipsism-elitism, symbiosis, late-capitalism/postmodernism.

Corresponding Author / Sorumlu Yazar	İ. UĞUR ESGÜN Assoc. Prof., Emeritus
E-mail / E-posta	ugur.esgun@gmail.com
Manuscript Received / Gönderim Tarihi	Oct 18, 2021/ 18 Ekim 2021
Revised Manuscript Accepted / Kabul Tarihi	Dec 09, 2021/ 09 Aralık 2021
To Cite This Article / Kaynak Göster	Esgün, İ. U. (2021). Yoksulluğun Geneolojisini Düşünmek: Antropolojik-Politik Bir Tarih Okuması, <i>ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters</i> , Vol. 14, 76-112.

Yoksulluğun Geneolojisini Düşünmek: Antropolojik-Politik Bir Tarih Okuması¹

Giriş

Yoksunluk değil ama yoksulluk, insan-türüne özgüdür. Çünkü sadece insan, temel yoksunluklarını yoksulluk olarak deneyimler; nesnel-gerçek hiçbir yoksunluğa bağlanamayacak durumlarda bile yoksulluk yaşadığını düşünebilir. İnsansız-doğadaki *serbesti*, antropolojik tarihte nasıl “özgürlük” olmuşsa, *yoksunluk* da “yoksulluk” olmuştur. Ancak bu korelasyonlar, sadece *dil*’lenmiş insanın ürettiği kavramları değil, aynı zamanda bizzat maddî-olgusal bir dönüşümü temsil eder. Olguların tarihi ise, homojenlikten heterojenliğe, somut-maddî *nesne*’ler olarak var-olup bugüne dek değişip dönüşerek var-kalabilmiş somut varlıkların etkileşimiyle gerçekleşen *olay*’larla süren bir dizi-olumsallıklar toplamı, ontolojik bir tarihtir. Hareketsiz olamayan somut homojen varlıklar; birleşme-ayrışma, “dahil olma-dahil etme” yoluyla heterojen varlıklara dönüştükçe birleşerek/yutarak veya bölünerek, bütünleşerek veya parçalanarak cansız ve canlı türleşmesiyle var-kalabilmiştir. Evren denilen “tümel varlık”ın varoluşu ve işleyişi, bu tarihselliği ifade eder. Dolayısıyla “olmanın tarihi” de diyebileceğimiz ontolojik tarih; aktörlerinin (özne, araç ve sebeplerinin) somut-maddî *nesnel* olduğu, kimyasal-fiziksel nedenselliklerin ve olumsuzlukların kozmolojik, jeolojik, biyolojik, zoolojik ve nihayetinde antropolojik-psikolojik katmanlaşmalarla çoğaldığı somut *olayların* tarihidir.

Yoksulluğa gelince o; varlığa/varoluşa içkin *-kaçınılmaz-* yokluk ve yoksunlukların insan-türü ayrışmasıyla çatallanan hayvanlı-doğa tarihinde, antropolojik-psikolojik nedenselliklerle gerçekleşen *-ve artık kaçınılmaz sayılmaması gereken-* ekonomik-politik, sosyolojik olumsuzlukların bir ürünüdür. Ontik-ontolojik yoksunluklara, devreye insan girdikten itibaren gerçeklikte ciddi bir yarılmayı temsil eden “psikolojik gerçeklik” dolayımıyla nesnellikten alabildiğine uzaklaşmış, somuta/somutluğa hiçbir şekilde bağlanamayacak “yoksunluklar” da eklenmiştir. Yoksulluk bu yüzden antropolojik-psikolojik nedenselliklerle doğmuş sosyo-ekonomik bir kategoridir; topluluk/toplum içinde ayrılmış (elit) bireylerce algılanan, tanımlanan ve uydurulan keyfî, öznel-kişisel veya soyut “yoksunlukların” ve “ihtiyaçların” giderilmesi adına politik olarak yaratılmıştır, gitgide türdeşlerine karşı dominant olan bireylerin/örgütlerin asalakça var-kalma stratejilerine uygun politik bir hedef olarak da dünden bugüne benimsenmiş, belirlenmiştir.

Yoksulluğun nedenlerini ve kaçınılmaz olup olmadığını soruşturma motivasyonu ile ortaya çıkan bu deneme, yukarıda yapılan varsayımlardan yola çıkılarak yoksulluğun yok edilebilirliğini

düşünmeyi, düşündürmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için ise köklerinde ontolojik olarak da anlaşılabilir yoksunluk durumları-süreçleri ile nörolojik-etolojik bağlamda açıklanabilecek insan-dışı beyinli canlılarda da belirebilen yoksunluk algılarının, duygularının ve hatta “duygusal yoksunlukların” durduğu yoksulluk üzerine antropolojik-politik bir tarih okuması yapılmaya çalışılmıştır. İnsan-öncesi varoluşun zorunlu-tipik bir unsuru olarak beliren yoksunluğun tarihsel okuması, bu çalışmanın sınırlarını aşacak kadar varoluşun “ilk anlarına” uzanacak ontolojik bir tartışmaya girilmesini ve ayrıca nörolojik-etolojik referanslarla birtakım fenomenolojik çıkarımların da yapılmasını gerektirir. Böyle bir tartışma ise ancak başka bir makalenin konusu olabilir. Dolayısıyla bu denemede, sadece, yoksunluğun insansız biçimlerinin temelinde maddi-somut *nesne’li* nedensellikler yatan salt ontolojik bir gerçeklik olduğunun ön-kabulü üzerinden yoksulluk, arka planı oluşturan arkaik-psikolojik edimselliklerin belirlediği zoolojik nedenselliklere olabildiğince az gönderme yapılarak antropolojik-politik tarihe bağlanmıştır.

Antropolojik tarih, birtakım insan-bireylerin ve bu bireylerin gerçekleştirdiği örgütlenmelerin diğer canlı türlerini yoksunlaştırıp doğayı kırılaştırmasının yanında türdeşlerini yoksullaştırma pratikleri yönünde de ilerlemiştir. Bunun en genel nedeni, kaçınılmaz biçimde *soliptik* olarak gerçekleşen varoluşların özellikle hayvansal yaşam pratiklerinde *solipsist* eğilim ve edimsellikleri dominant kılmasıdır. Dünyayı, canlıları da barındıran bir bütünsel varlığa dönüştüren ise bu eğilim ve edimsellikleri dünya düzleminde nihai olarak *simbiyosis’e* bağlayan bir “ekolojik denge”nin korunabilmesidir. Buna rağmen, insansız doğada da gözlemlenebilecek solipsist eğilimlerle simbiyotik zorunluluklar arasındaki gerilimin hayvansal-türlerin bireysel ve sosyal yaşamlarında dünyanın bütünsel varoluşunu ve “ekolojik dengeyi” gözetmeyen solipsist *-dolayısıyla da asalak-*tercih ve yönelimler olarak belirlediği bir gerçektir. Günlük hayatta “egoizm, ego-santrizm” olarak adlandırılan bu tercih ve yönelimlerin antropolojik tarihte sürmesi ve belirleyici olması, insanlık tarihinin hâlâ zoolojik kabuktan sıyrılamamış bir tarih olduğunun göstergesidir. O yüzden çoğu jeolojik, biyolojik ve zoolojik nedenselliklere özgün ve başarılı direnme pratikleriyle başlayan antropolojik tarih, zoolojik nedenselliklere yeterince direnemeyen veya direnmeyi gereksiz sayan asalak insanların, azınlık olduğu halde kişisel tercihlerini çoğunluğa da benimseterek belirlediği bir politik tarihe dönüşmüştür. Bu politik tarih, bireylerin türdeşlerine karşı eril-cins, aile (ve aile içinde kadına karşı “kocalık” veya ebeveyn olarak çocuğa karşı babalık/yetişkinlik), soy, kabile-ulus, sınıf ve statü referansıyla bireysel veya kolektif olarak gerçekleştirdiği ayrımcılıklar, eşitsizlikler, adaletsizlikler tarihidir. Bu politik tarihin en genel, en somut göstergesi ise “zenginler-yoksullar” olarak bölünmüş bir insanlık durumudur. Bu çalışmanın asıl amacı, bizzat bu bölünmüşlüğün *-en*

azından artık insan için- kaçınılmaz olarak kabul edilmemesi gereğini vurgulamaktır. Dolayısıyla bu metin, zorunlu olarak “satır aralarında” ve sonuçta politik-ideolojik bir dizi önerme de içerecektir. Ancak bu önermeler dizisi, yoksulluk “düğümü”ne felsefeyle bağlanan bir “politik”lik ve “ideolojik”likle sınırlıdır. O yüzden bu çalışma; bir politik proje olma iddiası ve umudu taşımadan, antropolojik nedensellikler katmanında somut-nesnel veya psikolojik “gerçek” olarak beliren yoksulluk olgusunun, yoksulluğa (ve tabii, aynı zamanda politika ile ideolojiye) *a priori* olumsuzluklarla bağı kurularak ontik-ontolojik, antropolojik-tarihsel bir eksende anlaşılması/açıklanması ile yetinmek amacıyla ortaya çıkmıştır.

Solipsizmⁱⁱ: Yoksullaştırma Politikalarının Zoolojik-Antropolojik Temeli ve Arkaik İdeolojisi

Yoksunluk ontolojik bir kaçınılmazlık iken yoksulluk, sadece ontik/verili bir gerçekliktir, ontolojik bir kaçınılmazlığı temsil etmez. Bu yüzden yoksunluk insansız açıklanabilecek olsa da yoksulluk, ancak denkleme insan, insanın bireysel veya kolektif tercihleri sokulursa anlaşılır, açıklanır hale gelir. Çünkü, bir şekilde cansız veya canlı varlıklara bağlanabilen yoksunlukla ilgili ontolojik veya (beyinli hayvansallığa özgü) psikolojik korelasyonlar kurulması mümkündür. Oysa yoksulluk, sadece insansal bir deneyim olarak belirmiş antropolojik-tarihsel, politik-ekonomik ve sosyolojik bir olgudur. İnsan türünün “icat ettiği” ve stratejik olarak kullandığı, gerçekleştirdiği ve süregelen kılabilirdiği bir durum olan yoksulluk, bu yüzden yoksunluktan farklı olarak ancak ve öncelikle antropolojik-politik tarih okumasıyla anlaşılabilir.

Buna rağmen insan varoluşunda, ne her yoksunluğun yoksulluğa ne de her yoksulluğun yoksunluğa bağlanması mutlak bir şarttır. Yani yoksulluk, mutlaka yoksunluklarla belirir ama her yoksunluğun (veya yoksunluk psikolojisinin), ille de antropolojik bir gerçeklik ve politik bir ürün olan yoksulluğa bağlanması gerekmez. Hele bir de psikolojik nedensellikler referans alınır, insanlarda beliren öznel yoksunluk veya yoksulluk duygularının ille de nesnel/yaşam-işlevsel yoksunluklardan veya yine nesnel-ekonomik yoksulluklardan kaynaklandığı mutlak bir doğru olarak kabul edilemez. Çünkü her ne kadar beyni ve sinir sistemi olan diğer canlılarda da gözlemlenebilen psikolojik olumsuzluklar, insandaki gibi gerçeklik algısında kritik ve ölümcül bir yarılmayı temsil eden “psikolojik gerçeklik” katmanı olarak belirmemiştir. İnsan türünün, olumsuzlukları ve nedensellikleri daha isabetli değerlendiren ve kullanabilen gelişkin beyni ve *dil*'lenmesi, aynı zamanda onu “psikolojik gerçeklik” içinde daha kolay aldanabilen, aldatılabilen ve nesnel-gerçekliklerden uzaklaşabilen bir varlığa dönüştürmüştür. “Duygusal yoksunluklar” da yaşayabilen diğer canlılarda başta yoksunluk olmak üzere hayatî önemdeki algılamalar, insanlarda olduğu kadar somut-nesnel

gerçekliklere aykırı düşmez. Bu yüzden daha birçok psiko-patolojik semptom ve sendrom gibi “doymazlık, obezite, bağımlılık” da sadece insan yaşamında, hayat referansında doğrulanmayan ama hayatî önem atfedilen öznel yoksunluk algılamalarından, tanımlanmalarından kaynaklanır.

Peki yoksulluk, neden insana özgü bir kategori olarak belirmiş ve bugüne dek varlığını koruyarak dehşet verici sonuçlarıyla insanlık tarihine mühürlenmiştir? Hangi zoolojik nedenler antropolojik katmana geçişte yoksunluğun yoksulluğa dönüşmesine yol açmıştır?

Belki de asıl, cevabı-kendinde, şu sorularla başlanmalı:

- Bugüne kadar kurulan ekonomik-politik sistemler ve hukuk düzenleri neden yoksulluğu yok edememiştir? Yoksa çoğu, söylemde tersi iddia edilerek teorize edilse de, bu sistemler zaten, aslında böyle bir amaç ve motivasyona dayanmadan mı kurulmuştur?
- Bu verili durum, eşitsizliğin ve dolayısıyla yoksulluğun kaçınılmaz olduğunun göstergesi midir? Yoksa insanlığın zoolojik nedensellikler üzerine kurduğu ve psikolojik nedenselliklerle harmanladığı antropolojik tarih, aslında bizzat yoksullaştırılmış bireylerin bile kişiselliğine indirgenebilecek kadar içselleştirilmiş şekilde, zoolojik nedenselliklere (hayvansallıklara) direnme konusunda isteksizliği temsil eden psiko-politik, ideolojik-politik tercihlerin başarıya ulaştığı bir sonuç mudur?
- Eğer yoksulluk hâlâ insanların ezici çoğunluğunca doğal ve kaçınılmaz görülüyorsa bu, insanların genel olarak yoksulluğu değil de kendi yoksulluklarını ve kendi tanımladığı öznel-yoksunlukları bir problem olarak gördüğünün ve *antroposen* bir “orman kanunu”nu hâlâ benimsediğinin, zoolojik mirası memnuniyetle devraldığının dalaleti olarak mı yorumlanmalıdır?

Bu soruların cevabında duran ontolojik gerçeklik, her bir varlığın kaçınılmaz “kendiliği”nden kaynaklanan soliptikliği (biricikliği) ise, ontik gerçekliği de (olumsallığı da) *-etobur bitki türlerinden itibaren gözlendiği üzere-* biyolojik kökenli zoolojik nedenselliklerle beliren ve antropolojik tarihi de önceleyip temellendiren; uzunca bir süredir insan için artık kaçınılmaz/alternatifsiz ve mutlak olmayan solipsist (*öteki’yi yok-edici veya yoksunlaştırıcı*) var-kalma teknikleri ve stratejilerine dayanır. Bugüne dek hiçbir ideolojik-politik sistem de yoksulluğu yok edemediğine göre; demek ki bu sistemlerin tümü, söylem olarak tersini iddia etse de, aslında sözü edilen bu zoo-solipsist eğilimleri bir şekilde normalleştiren, teşvik edip pekiştiren bir işlevsellik sergilemiştir.

İnsan-dışı veya öncesi doğada sadece solipsist var-kalma stratejileri mi vardır? Hiç mi *simbiyosis* yoktur? Kuşkusuz hayır. Her varlığın kendindeliği ve biricikliği nasıl ontolojik bir kaçınılmazlık ise her varlıktan “bir tane” olmaması da *biraradallığı*, hep beraberliği ve nihayetinde *simbiyosis*’i kaçınılmaz kılar. Bu yüzden gerek “ekolojik denge” denilen olumsuzluklar, gerekse özellikle hep beraber yaşayan (sosyal) hayvan türlerinde bir şekilde asalak-solipsistliği kıran, *simbiyosis*’e bağlanabilecek kolektiflikler, “işbölümü” ve dayanışma da hem ontik hem de ontolojik gerçekliktir.ⁱⁱⁱ Fakat sosyal-hayvan türlerinde “besin bulmak” veya “korunmak” için gerçekleşen bu *simbiyosis*, kolektif olarak elde edilen o besinleri tüketirken ve topluluğun korunmasını gerektirmeyecek durumlarda (üremede ve *alfa*’lık çatışmalarında) geçersizleşir ve solipsistliğe yenik düşer (Bu durum, -maalesef- insan türünde de hâlâ o kadar yerleşiktir ki, genelde “*Hırsızlar çalarken değil, paylaşırken kavga eder.*” aforizması ile ifade edilir).

Gitgide gelişip yetkinleşen beyin işleyişiyle *conatus*’unu güçlendiren insan, özgün simbiyotik sosyalliği yanında bu zoo-solipsist teknik ve stratejileri de bilince, bilime, teknolojiye dönüştürmüştür. Ekolojik dengenin temelindeki kendiliğinden *simbiyotik*, insanda nasıl ki iradi-bilinçli-plânlı “*simbiyosizm*”e dönüşmüşse, etolojik temelde beliren solipsist eğilim ve edimsellikler de aynı şekilde iradi-bilinçli-plânlı “*solipsizm*”e dönüşmüştür. İnsan’la birlikte dünya artık, toprağa bağımlı bitkiler yanında alternatifini keşfedemeden sadece solipsist-egoist ve yırtıcı-ölümcül-sömürgen etkinliklerle hayatta kalan ve ancak sosyal bir türe dönüşmüşse görece simbiyotik de davranan ama sonuçta *simbiyosis*’i Dünya’nın iradesiz ekolojik dengesine bırakan hayvanlardan ibaret değildir. İnsanlaşma süreci başladıktan itibaren dünyada artık, alternatiflerini yaratabilme yetkinliğine rağmen özellikle solipsistliğin bilimini yapan, teknolojilerini yaratan ve *-artık iradi/bilinçli/plânlı olarak da ekolojik dengeyi sağlayabilecekken-* bizzat ekolojik dengeyi bile bozabilen bir canlı (*animal*) türü de vardır. İnsanın başlattığı antropolojik tarihe asıl damga vuran acı gerçek, türdeşleri arasında dominantlaşmış ve eliteleşmiş insanın *simbiyotik* alternatifleri cılız bırakan veya içini boşaltan “solipsist” tercihleridir. Bu solipsist tercihlerin dominant ve belirleyici olmasıyla kabuk bağlayan antropolojik tarih, artık politik bir tarih olarak da okunabilecek bir biçim ve içeriğe bürünmüştür.

Antropolojik tarihin başlangıcında, genetik avantajlarıyla veya spontane rol paylaşımları nedeniyle, doğdukları ve ait oldukları topluluk içinde dominant, “alfa” ve elit olan bireyler, avantajlı hiyerarşik ve sosyal-ekonomik statüler elde etmiştir. Bu statüler ise, ilgili bu bireyleri daha da avantajlı (güçlü ve dominant) kılmıştır. Bu ilk elitler, söz konusu bu yeni (ikinci kuşak) avantajlarını topluluk normlarını ama özellikle topluluk ekonomisini belirlemede de kullanmıştır (*Bu*

antropolitik tarih okuması, paralel doğrultudaki C. Wright Mills (1974) ve Robert Michels'in (2021) "elitizm" kuramları ile Max Weber'in (2014) "karizmatik otoriteden geleneksel ve rasyonel (hukuki/bürokratik) otoriteye" ayrımı hatırlanarak dolgulu kılınabilir). Topluluk adına ilk karar vericilerin (norm koyucuların), topluluktaki ilk muktedirlerin (hüküm-norm üreten ve hüküm-karar veren *primer/primus* hükümdarların-prenslerin) doğuşunu temsil eden bu aşama; ekonomik sistemlerin, normatif disiplinlerin, hukuk düzenlerinin, iktidar yapılarının yolunu açan politikanın başlangıcını temsil eder. Bu aşamadan sonra, öncesinde spontane ve konvansiyonel olarak beliren her kural veya (sosyolojik) kurum politikleşir. Çünkü artık; bu kural ve kurumlar iktidar öznelerince ya benimsenip revize/modifiye edilerek koruma altına alınacaktır veya bizzat ortadan kaldırılıp alternatifleri topluma dikte edilecektir.

Elitlerin dominantlığı ve belirleyiciliği, yoksulluğun da özgürlüğün de tamamen onların öznel ve keyfî "yoksunluk"/"serbestlik" belirlenimlerine ve kodlarına bağlanmıştır. Dolayısıyla gerçek veya nesnel, ontolojik veya psikolojik olup olmaması fark etmez, toplum içinde seçkinleşen bireylerin artık ben-merkezcilikle addettiği "yoksunluk"ların giderilmesi için, sahte bir "simbiyosizm" adına toplumun seferber edilmesi söz konusudur. Başlangıçtaki kaçınılmaz eşitsizliklerden beslenen elitler, kendi solipsist eğilimleriyle yeni eşitsizlikler inşa etme "bilincini" edinmiştir ki, bunun ilk sonucu sosyo-ekonomik bir statü olarak yoksulluğun ve köle(c)liğin doğumudur (yani insanın araç-eşya olarak mülkiyet konusu yapılması, türdeşlerinin kişisel/özel malvarlığına dahil edilmesidir). "Diğer" türdeşlerinin yoksunluklarının artması ve serbestliklerinin azalması pahasına muktedirlerin öznel, psikolojik, kişisel ve keyfî yoksunluklarını giderecek bir ilişiklik, topluma rağmen inşa edilen bir "toplumsallık" tarzıdır bu. Zoolojik katmanda beliren solipsist eğilimleri ve teknikleri bilinçli, bilimli ve plânlı teknolojilere dönüştürerek "besin zincirini" tür-içinde de "hep beraber yaşam"a uyarlayan, biçimsel modifikasyonlarla "modernleşen" ama asla asalak-sömürgen, hiyerarşik-eşitliksizci tabanda yaratılmış "tâbi kılan-tâbi olan insan/toplum" tipolojisi ve "orman kanunu"nu koruyucu özü değişmeyen bu ontik gerçeklik; bu yüzden "zoo-antropolojik" veya "antropolojik-politik" bir olumsuzluk olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla, hangi ekonomik-politik sistem veya hukuk düzeni olarak deneyimlenmiş ve ne kadar modernleşmiş olursa olsun, en geniş anlamıyla insanlık tarihine damga basan ve hâlâ değişmeyen *statüko* (*status quo*) budur. Böyle bakıldığında zoolojik mirasın temellükünü temsil eden "solipsizm", insanlık tarihinde söz konusu bu *statüko*'yu bugüne dek değişmez kılan, sınıflaşmayı ve toplum içindeki katmanlaşma ile insanlar arasındaki her türlü bölünmeyi ve ayrımcılığı verili kılan temel düşünce, arkaik ama sürekli güncellenen, en genel ve en doğurgan ideoloji olarak kabul edilebilir.

Statüko'nun Vazgeçilmez Unsuru Olarak Yoksulluğu Yaratan Politikanın Antropolojik Kökleri

İnsan türleşmesinin başlamasından önceki zoolojik katmanda, hayvan türlerinin bireylerinde solipsist ve hatta sosyal türlerde simbiyotik eğilim ve davranışların varlığına ilişkin göstergeler, aynı zamanda *simbiyosis*'in ve solipsistliğin ontolojik birer gerçek olduğunun da ipuçlarını vermektedir: Bireyler kendileri olarak ve “başkası olmayarak” var olduğu için tek tek her varoluştaki *soliptik*'liği (biricikliği); bunun karşısında, asla tek başına var olmadıkları/olamayacakları için de soliptik varlığın bir parçası olduğu bütünsel varoluştaki *simbiyosis*'i verili kılar. Bu bağlamda “ekolojik denge” ve doğal *simbiyosis*; insansız/bilinçsiz bir dünya habitatını, bir bütün olarak dünyanın kendi varlığını inşa edip entropiye direndiği bir döngüsel sistemi temsil eder. Dünya sisteminin işleyişinde bu ekolojik denge, insan-dışı türlerin ontolojik bilinçle katılmadığı ve sadece tâbi olduğu bir dengedir. Evren dediğimiz daha kapsayıcı kümenin sisteminde/işleyişinde ise dünyanın bu sistematik döngüsünü ve dengesini bozacak, dünyanın sonunu getirecek potansiyel kozmolojik nedensellikler/etkileşimler mevcuttur. İnsan(lık standardı) tümüyle vakıf olmasa da ve yeterince olgunlaşmasa da hem kozmolojik hem de ekolojik nedenselliklerin hatırı sayılır ölçüde farkına, bilincine ve bilimine varabilecek bir ontolojik/epistemolojik yeterlik düzeyindedir. Ekolojik felaketlere yol açan en belirleyici sebep, birçok şeyin farkına varmakla insanlaşan türümüzün büyük çoğunluğunun, bunun da farkına varmasına rağmen onca gelişkin zekâsıyla/aklıyla, tekniğiyle ve “bilimselliği” ile hâlâ diğer türler gibi davranmakta ve eylemekte ısrar etmesidir. Bu ısrar, tıpkı diğer canlı türlerinde gözlemlendiği üzere, yoksullaştırılmış olsa da insanların çoğunluğunun solipsist-simbiyosist ikilem karşısında nihaî olarak solipsizmi tercih etmesine işaret eder. “*Şu arzum hele bir gerçekleşsin; ardından isterse dünya yıkılsın!*” söylemine aşinalık düşünülürse, insanlık tarihi, biraz da bu dominant-hegemonik söylemin tarihidir; o yüzden hâlâ zoo-antropolojik ve politik bir tarihtir.

Yoksulluk da, bu tarihin karakteristik bir parçasıdır; sadece sebep olunan değil bizzat politik olarak, “politika” olarak üretilen bir üründür. Politikaya gelince o, doğumu itibarıyla zaten aslî olarak tüm insanlığın ürettiği bir olgu, tüm insanları kapsayan bir kolektiflikle üretilmiş bir ürün, “doğal” veya kurgusal bir “toplum sözleşmesi” yapma tekniği olmasa gerektir. İlk olarak toplum üzerinde “öznellik” elde etmiş bir kısım insanın yarattığı politika, ancak tarih içinde ona direnen insanların reaksiyonerliğini de ifade edecek biçimde anlam genişlemesine uğramıştır. Dolayısıyla politika da ideoloji de, ilk olarak dominantlaşan ve müktedirleşen (*eril*-)cins bireylerine ve *-bunların*

asla toplum ve tür dayanışmasına bağlanmayan simbiosizmini temsil eden- genişletilmiş solipsistliklerine dayanan kolektifleşmesine, sınıflaşmasına ve örgütlenmesine özgü bir düşünsel-edimsel etkinlik olarak, topluma/toplumsallığa karşı doğmuştur. Varlığını eşitsizliklerle, hiyerarşiyle, asalak-sömürgenlikle koruyan bu insan kolektifleri, kendi dayanışmalarını ve örgütlenmelerini toplum içinde ama toplum aleyhine başarılı bir şekilde gerçekleştirmiş; kendileri sebep oldukları halde doğal bir ekonomik olgu ve şanssızlık/kısmetsizlik gibi beliren yoksulluğu kendileri için bir “şans” sayıp onu yoksullaşanlardan çok daha fazla ciddiye alarak politikalarının ve ideolojilerinin vazgeçilmez bir unsuru yapmış, bizzat yoksulluğu stratejik hedefleri olarak belirlemiştir.

Bu zoolojik mirasla doğan politikanın hacim kazandıkça makro ölçekte verdiği ilk kalıcı ürünü, iç boyutuyla sosyo-ekonomik sistemler ve hukuksal düzenler, dış boyutuyla ise topluluklar/toplumlar arası diplomasi ve hegemonya inşasıdır. Başlangıçtan bu yana deneyimlenen bu sistemler ve düzenler ne kadar modifiye edilmiş, ne kadar modernleşmiş ve zaman-coğrafya bakımından ne kadar özgünleşmiş veya çeşitlenmiş olsa da, buna direnen insanlara/örgütlenmelere rağmen katılmış toplum-içi ve toplumlar-arası ilişkiler, nihayetinde üç ayağa dayandırılabilir:

- *Statüko*'nun çekirdeğini temsil eden *birincisi*; özel mülkiyet ve “devlet mülkü” temelinde, eşitsiz ekonomik farklılıklarla beliren “*zenginler* karşısında *yoksul* insanlar/devletler” ayrışmasıdır. Solipsist-asalaklık tabanında bireyden *eril*-cinse, kabileye, sınıfa, aileye ve devlete genişleyen “özel” mülkiyetçilik ve ben-merkezcilik; genel olarak insanlığın *hep beraberliğine* karşı, spesifik olarak da türdeşlerinden oluşmuş *dışıl*-cinse, çocuklara ve topluluğa/kabileye/topluma karşı *birey-ci-leşme* (şef-leşme, baba-laşma, patron-laşma veya ebeveyn-leşme), *sınıf-çı-laşma* ve *devlet-çi-leşme*, dışardaki türdeşlere karşı ise *kabile-ci-leşme*, *ulus-çu-laşma* pratiklerinin hem nedeni hem de sonucu olarak bugüne uzanır ve *statüko*'yu biçimlendirir.
- *Statüko*'nun omurgasını oluşturan *ikincisi*; yine aynı antropolojik-tarihsel nedenlerle -*yukarıda vurgulanan geniş anlamıyla*- “özel mülkiyetçi” stratejiye yönelik olarak beliren, ekonomik ve askeri-ticari güç/şiddet uygulama ile ikna/diplomasi becerisine dayanan politik-ideolojik-kültürel tahakküm pratikleri ve hegemonya inşasıyla doğan “*egemen* (insan, örgüt, devlet) karşısında *boyun eğen/razi olan* (birey, toplum, tebaa, devlet)” ayrışmasıdır.

- *Statüko*'nun özünü, genel karakteristiğini veren *üçüncüsü* ise bütün bu motivasyon ve stratejilerle kurulan-kurumsallaşan, gitgide rasyonelleşip teknolojikleşerek “modernleşen” hiyerarşi ve statüler dolayısıyla somutlaşan *özne-nesne* (*mülk* edinen-*mülk* edinilen, sömüren-sömürülen, kullanan-kullanılan, çalıştıran-çalıştırılan, yöneten-yönetilen) ayrışmasıdır.

İnsan insana, devlet topluma veya devlet devlete fark etmeyecek biçimde bu ilişkisel tarih sürmekte ve asıl bu (*statüko*) değişmemektedir. Toplum içindeki insanlar veya dünya içindeki toplumlar/halklar, düşünsel/ideolojik-politik ve *müttefik* olarak değil ama maddî/ekonomik olarak (yani hem temelde hem de nihayeten) bu *statüko* altında, mutlaka bu ayrışmanın bir tarafındadır. Bu *statüko*, hayvansal sosyallik tipolojisinden tedrici ayrışmalarla doğan ilk insan örgütlenmelerinden (primitif ekonomik, politik ve hiyerarşik kabilelerden) başlayıp birbirini “modernleşerek” izleyen köleci, feodal, kapitalist sistemlerdeki değişmeyen özdür. Bireysel düzlemde kalmayıp genişleyerek (ama günümüzde popülerleşen argümanların tersine, asla insan-*türçülüğe* ve *ekolojizm’e* kadar genişletilmeyerek) toplum içinde topluma, insanlık içinde insanlığa ve nihayeten de dünya içinde dünyaya karşı insan azınlığının kolektifliğini (eril-cinsçilik, asalak-sınıfçılık, kabilecilik, ailecilik ve aile-içi ebeveynçilik, soyculuk, ulusçuluk biçimleriyle dar-simbiyosizmini) de verili kılan solipsizm, birbirini izleyip modernleşen politik-ekonomik sistemler olarak makro veya global bir görünüm sergilemekte ve şimdiki insanlık durumunu (*statüko*'yu) karakterize etmektedir. Dolayısıyla, bu “kötülüğün” insanlaşmayla başladığı veya birdenbire sınıflı toplumlara geçişle doğup güçlendiği söylenemez; sadece ontik bir kendinde-mantığı, bilimselliği-teknolojikliği olabilen ama ontolojik (yaşamcıl mantıklılığı/rasyonelliği) olamayan, *eski*'den gerçek bir radikal farklılıkla kopamayan, *eski*'nin uzantısı, zoolojik nedensellik zincirine eklenen bir “yeni” halka olarak nitelenebilir.

Böyle bakıldığında; yoksulluğu da vazgeçilmez görüp kaçınılmaz kılan *Politika*'nın antropolojik köklerinin henüz sınıflı toplumlara geçilmeden, çok öncelerde çatışmalara/savaşlara ve *-fakat pek dikkat çekilmediği üzere-* aynı zamanda alışverişe/ticarete dayandığı söylenebilir. Savaşın, politikanın başka araçlarla sürdürülmesinden başka bir şey olmadığını ileri süren Clausewitz'in (2003, s. 244 vd.) analizine nazire olarak “Politika, savaşın başka araçlarla sürdürülmesidir” derken Foucault (2002, s. 31 vd.), bu antropolojik köklerden sadece birine dikkat çekmiştir. Buna karşılık hiçbir çatışmaya dayanmadan da doğabilen ve başlangıçta *simbiyosis'e* bağlanabilecek *trampa* ilişkilerinin avcı tekniklerle harmanlanıp ticarete (çoğunlukla, savaş sonrası muzaffer/güçlü tarafın lehine yapılan anlaşmalara benzer bir sözleşme ilişkisine)

dönüştürülmesinin, politikanın (iktidar kurmanın/iktidar-öznesi olmanın) “soykütüğü”ndeki yerini ihmal etmiştir.^{iv} Çünkü savaşın da nihayetinde zoolojik bir miras olduğu apaçık olan avcılığa dayandığı düşünülürse avcılık; doğrudan-fiziksel şiddet (*asalakça beslenme ve tüketme/sömürme amaçlı saldırma, öldürme, esir etme, kuşatma, sürme, haraca/vergiye bağlama, insanlarıyla ve ürünleriyle bölgeyi gasp etme vs.*) yönüyle savaşa, öte yandan kandırma (*yine asalakça beslenme ve tüketme/sömürme amacıyla tuzak kurma, hile yapma, manipüle etme, dolandırma, suiistimal ve istismar etme vb. yöntemlerle “kazançlı” çıkma*) yönüyle de ticarete (çatallanarak) tekabül eder. Dolayısıyla asalak-sömürge soylu politikanın öznelere, sadece savaşçı-soylu değil aynı zamanda tacir-soyludur ve her ikisinin soyu da avcılığa dayanır.^v Daha arkaik dönemlere gönderme yapan “av” ise, savaş ve ticaretteki *karşılıklılık* ve rekabete dayalı *müسابaka/oyun* çağrışımını yanılısamasını etkisizleştirir. Dolayısıyla kökteki avlama-avlama süreci referans alınarak yapılan bir geneolojide, politikanın da onun arkaik biçimleri olan savaş ve ticaretin de “oyun(!)-kurucu” öznesi/faili olan “avlama niyetindeki avcı” belirginleşir, apaçık olur. Aslan topluluğu ile antiloplar arasındaki çatışma süreçleri, anakronik olarak “savaş” addedilmesine rağmen; var-kalmak için bu çatışmayı *başlatan* aslan karşısında antilop, var-kalmak/saldırıyı durdurmak için çatışmanın “gönülsüzce oyuna katılan” diğer tarafını temsil eder hale gelir. “Av” addedilen antilop, çatışmayı başlatmadığı halde savunma/direnme amacıyla çatışmaya *mecebur bırakılan*, aslında bu “ilişki tarzını” *reddeden* ve böyle bir çatışmayı asla *başlatmayacak* bir canlı-varlıktır. Çatışmanın “doğallığı”, avcılığın doğallığından (olumsallığından) kaynaklanır ama bu olumsuzluk, ontolojik gerçekliğin tersine “tek” ve “mümkün” (kaçınılmaz), alternatifsiz bir ontik gerçeklik değildir. Nitekim “avcılık” dışında yine doğal olan, (*otçul-asalak, ama sonuçta ölümcül var-kalma stratejisini temsil eden veya asalaklıkla/ölümcüllükle hiç ilgisi olmayan, conatus’u sadece diğer varlıkların varoluşlarını etkilemeyecek şekilde gerçekleştirdiği sonuçlara, onların ürettiği ama terk ettiği materyallere göre biçimlenen ve dolayısıyla “öteki varoluşlarda” bir arıza yaratmadan var-kalmayı temsil eden fotosentez gibi*), beslenerek yaşar-kalma teknikleri de başka/farklı ontik gerçeklikler olarak sürmektedir. *Etoibur* bitkiler ve *otobur* (avcı olmayan) hayvan türleriyle başlayan, *öteki canlı-varoluşları sona erdirici veya onlarda arıza yaratıcı/onları maruz bırakıcı* biyo-zoolojik nedenselliklerin sonucu olarak doğan avcılık ise, zoo-antropolojik nedenselliklerle savaş ve ticaret olarak çatallanıp primitif antroposen biçimlere bürünmüş ve nihayetinde politika (iktidar kurma veya iktidarla/egemenle, güçlülle müttefik olma) olarak gitgide modernleşen ekonomik, bilimsel-teknolojik bir karakter edinmiştir. Dolayısıyla avcılığın da, savaş ve ticaretin de anakronik anlamda ekonomik (yaşamda-kalmaya/geçinmeye dair) amaçlarla olduğu/olabildiği/olabileceği akıldan

çıkarılmazsa, “ekonominin temel belirleyiciliği”nin antropolojik, daha da gerisinde zoolojik ve hatta ontolojik bağlamda tarihsel temelleri anlaşılmış ve çatallanarak çeşitlenmiş ontik gerçeklikleri ifade eden tüm bir varoluş tarihinden kopulmamış olunur. Ayrıca, böyle bakıldığında; “politikanın savaşsal, savaşın da politik” olması yanında “politikanın ticari, ticaretin de politik” bir gerçek olduğu netleşir.

“Ekonomik indirgemecilik”, her ne kadar bir kısım teorisyence küçümseyici bir reddiyeye maruz bırakılmak istense de Spinoza’nın (2011, s. 137 vd.) tüm varlıklara (her var-şeye) izafe ederek kullandığı, ontolojik bir gerçekliği gösteren *conatus* kavramı/olgusuyla uyumludur. Spinoza’nın izi sürüldüğünde ise; *conatus*’tan doğan ve yine ontik-ontolojik bir gerçeklik olarak beliren ve biriken yokluğun/yoksunluğun, canlılarda Richard Dawkins’in (2007) deyiimiyle “gen bencilliği”, Yılmaz Öner’in (2000) deyiimiyle ise “canlı kalma”, yani kendinin ve soyunun varoluşunu süreğen kılma (yaşar-kalma) eğilimi ve pratiği olarak arkaik/primitif biçimleriyle “ekonomi”yi doğurduğu söylenebilir. Dolayısıyla antropolojik tarihin temel belirleyicisi olarak -bugünkü anlamıyla- ekonominin, kimyasal-fiziksel ve biyolojik-zoolojik nedensellik katmanlarında kök vermeye ve ilk antropolojik deneyimlerle filizlenmeye başladığı netleşir. Böyle bakıldığında; insanın yapmaktan düşünmeye, düşünmekten yapmaya yaşama teknikleri geliştikçe ekonominin de politik-normatif, bilimsel-teknolojik sistemler olarak bugünkü anlamını kazandığı ve bu yüzden ontik bir gerçek olduğu, tüm bir varoluşun geçmişiyle bağı koparılmadan anlaşılmış olur. İnsanın -ontolojik olarak da anlaşılabilir- bu ontik gerçeklikten doğan eğilimle bağı, en geniş veya anakronik anlamıyla “ekonomi”yi insan-yaşam arasında köprünün göstergesi yaptığı gibi, politikleşen antropolojik tarihin ve kurumsallaşmaların da temeline yerleştirir. Antroposen Ekonomi’nin kapsayıcı-belirleyiciliği, kendi-için varlık türleri (canlılar) arasında olan insanın yaşama tekniklerinin yetkinleşmesinin ve özgünleşmesinin hem nedeni hem de sonucudur. Bu özgünlük, en genel anlamıyla teknolojiye ifadesini bulur. Dil, politika, statü ve kurumsallaşma vs. yanında güncel anlamıyla *Ekonomi* de, hep beraber (sosyal) yaşama tekniklerinin teknolojiye dönüştüğünün birer göstergesidir. Ama özellikle bugün durduğumuz yerden geriye baktığımızda ekonominin, çoktandır hep beraber yaşamının kolektif teknolojisi olmaktan çıkıp politikleşmiş ve toplumu yönetme teknolojisine dönüşmüş olduğu da görülür. *Oikos* (yuva/toplum) için üretilecek ilkeler, kurallar, ölçüler (Eski Yun. *nomos*, Lat. *norma*) yerine, antropolojik tarih içinde binlerce yıldır, kendi türüne dahi asalak olanların asıl kendi varoluşları için dikte ettikleri *nomos/norm* (kurallar/hükümler), hep beraber yaşamının yüce/kaçınılmaz yasaları olarak vazedilmekte ve “ahlâk”, “din” veya “hukuk” adı altında normatifleştirilmekte ve normalleştirilmekte; bu yasaların

geçimsel tandanslı olanları da 19.Yüzyıl'dan bu yana modernleşmeye başlayan ve "kapitalizm" adıyla evrenselleşen "yeni" asalaklık sistemini içselleştiren teorisyenlerce "ekonomi (iktisat) bilimi" olarak dikte edilmektedir.

İnsanlık tarihinin, insansız tarihten bıçakla kesilmiş gibi başlayan bir miladı yoktur; bu yüzden "insanlık tarihi", ilk sınıflı toplumlarla ve hatta "ilkel komünal(!) toplum" ile başlamaz. Bizzat "insan türü" olarak ayrışmaların belirlediği *-bu türün bir yandan biyolojik-zoolojik nedenselliklere uyup bunları kullanmakta ustalaşırken diğer yandan bunlara karşı kendine özgü direnç biçimlerini tedricen, çok yavaş, azar azar geliştirdiği-* zamanlarda başlar. Dolayısıyla bugün bile temelde biyolojik-zoolojik nedenselliklerle ve solipsizm lehine "simbiyotik" görünümde var olmaya devam eden; kendi tarihimizi, başka deyişle ekonomik-politik ve kültürel tarihimizi, saf antropolojik değil hâlâ nihaî anlamda zoolojik olarak biriktiren bir varlık-türüyüz. Tek avantajımız; -lojik/ontolojik ve bilimsel-teknolojik bir türe dönüşmemizi sağlayan, geçmişe devamlı bakabilen, analiz edebilen ve gelişme potansiyeli taşıyan beynimiz ile tüm bir varoluş tarihine bakmaya imkân veren kolektif belleğimizden başka bir şey değildir. Bu kolektif bellek, hakkını veren bir dürüstlük ve gerçekçilikle okunduğunda, hayvansı/solipsist-asalakça olmadan da katmanlaşmış tüm nedensellik korelasyonlarını kullanma olasılığını barındıran beynimizin de, insan-soyu sürdükçe sürebilecek bir insanlaşma potansiyelinin de hakkı verilmiş olur.

Geç-Kapitalizmde Yoksulluk Politikaları ve Yoksullar

Geç-kapitalizm, burada kapitalizmin sonrasını (veya "post-modern" kavramsallaştırmasına benzer anlayışla üretilmiş "post-kapitalizm"i) ifade kastıyla kullanılmamıştır. Nitekim günümüzde kapitalizmin radikal bir değişiklikle özneliklerini kaybettiği yeni bir ekonomik sistemden söz edilemeyeceği gibi, içinden geçtiğimiz *post-modern(ist)* karakteristikler sergileyen bu dönem, kapitalist sistemin hâlâ bilimsel-teknolojik gelişmelere ayak uydurup "modernleşerek" işlediği ve asalaklığa-sömürüye bağlı, statü-hiyerarşi tabanlı varlığını koruyarak "ilerlediği" gerçeğini değiştirmemiştir. İnsanın cansız varlıkları ve ardından bitkileri, hayvanları mülk edinip araçlaştırarak başlattığı antropolojik tarih, türdeşlerin de mülk edinilip araçlaştırılmasıyla politik tarihe açılmışsa bu tarih, türdeşini cansız nesne veya bitki, hayvan sayan bir canlı tipinin tarihi olarak okunabilecektir. Bu tarihin devamı/modernleşmiş hali olarak geç-kapitalizm, bir yönüyle insanları hâlâ hayvanlaştırıcı, hayvansı *apatik-umursamazlığa* ve *güdüsellğe* döndürücü (bilinçsizleştirici, duygusuzlaştırıcı, robotlaştırıcı) pratiklerden vazgeçilmediği bir dönemi temsil eder. Bilimsel-teknolojik gelişimlere adapte olmuş yönüyle ise bu dönem; sistemin, cansız

makinelere/robotları hayvansı (apatik) veya insansı (duygusal/empatik) ama yine, sadece bir araç/eşya olarak ürettiği trans-hümanist siber-kapitalizme açılarak “ilerlediğinin” ipuçlarını sunar.

Post-modernite, kapitalizmin ilk zamanlarındakinden farklı üslup-anlayış ve yaşam tarzının ağırlığını ve etkisini duyumsattığı yeni bir dönemi ifade eder. *Postmodernizm ise* kapitalist-modern(ist) tekniklerden ve sistemden vazgeçilmesini değil, tersine, özellikle bilişim, dijital-iletişim ve sibernetik devrimlerin damga bastığı bu döneme ayak uyduran “geç-kapitalizmin kültürel mantığını” temsil eder (Jameson, 2011). Bu mantığın epistemolojik izdüşümlerindeki postmodernist yaklaşımlar da kapitalizmi perçinleyen birer kontra-muhafazakar “ideolojik manevra” işlevi görmektedir. Çünkü her biri, “modern dönem”in hem sebebi hem de sonuçları olarak beliren ama sadece *modernite*’ye özgülenemeyecek kadar insanlaşmayı ifade eden aydınlanmadan, ampirizmden, rasyonalizmden ve hümanizmden, yeniyi düşünme ve yaratma çabasından, bilimsel-teknolojik gelişme fikrinden ve mantıkî tutarlılıktan kitleleri soğutmaya motive eden *insansevmez/insansevmezci* bir temaya bağlanabilir. Geç-kapitalizmin veya postmodern dönemin muktedirlerinin ise retorikte değil ama pratikte, bunların hiçbirinden vazgeçmediği ve kapitalizmi “ölümsüz” kılmak için bizzat çok daha kararlılıkla her türlü insanlık mirasını kendi çıkarlarına adapte ederek ve yozlaştırarak kullandığı açıktır. Çünkü “iyi” veya “kötü” amaçlar uğruna olsun, fark etmez, insanın “modernleşmesinin” doyma noktası yoktur; insanlaşmaya özgü bir ontolojik gerçek olarak modernleşmenin (yerinde saymamanın) bitmesi veya insan-öncesi evrimsel süreçlerde arkaik biçimlerde tedricen sürmesi, ancak insan türü artık var olmazsa mümkündür. İnsanlık, zoolojik kabuğunu sıyrarak insanlaşmaya devam ederek mi, yoksa bizzat zoolojik dönemlerden devraldığı mirası sahiplenip ona insansal aklı, ona insan-türündeki ivmeli bilimsel-teknolojik gelişme eğilimini ekleyerek, robotlaşarak mı modernleşecektir? Soyutlama becerilerinin gelişmesiyle *psikolojik gerçeklik* katmanını yaratmış, *psikolojik yoksunluklar* edinmiş ve zihinlerinde metaforik bir “mide” de oluşmuş insanlar, artan “doymazlık”larını, “soyut açlık”larını ve manevi (psikolojik/kültürel) ihtiyaçlarını avlayıcı (savaşçı-ticaretçi) tekniklerle asalak-solipsist, sömürgeci-hiyerarşik, saldırgan-*şiddetperest*, tüketici-ölümcül doğrultuda mı gidermeyi sürdürmelidir? Yoksa eksen değiştirip de insan; gidebildiği kadar giden, gelişebildiği kadar gelişen bir bilimsellik ve olgunlaşabildiği kadar olgunlaşan bir insanlaşmayla tüm insanlığa, tüm canlılara, tüm bir Dünya’mıza ve Evren’imize kadar genişleme doğrultusunda yok-çu/yok-edici değil de var-cı/var-edici çizgide, simbiyosist-yaşamperver, korungan-savungan ve direngen stratejilerle mi bu “doymazlığa” ayak uydurmalıdır? Temel problem budur.

Kendimizi Dünyamız'la sınırlayan bir "doyma noktası"nda ikna edip pre-modernin de ötesinde insan-öncesi çağlardaki ekolojik bir dengenin "kendiliğindenliğine", biyolojik-zoolojik nedenselliklerin insafına bırakmayı da tercih edebiliriz. Ama o zaman antropolojik tarihteki tüm kazanımlarımızdan, insanlaşmamızla edindiğimiz daha ustaca, daha müreffeh ve daha uzun var-kalabilme tekniklerimizden de vazgeçecek bir "tevekkül" edinmeliyiz ki bu, değişmeyi/dönüşmeyi ve ilerlemeyi/yükselmeyi de içeren ontolojik bir gerçekliğin kaçınılmazlığını "bile bile" görmezden gelmemizi, ekolojik denge adına bitkisel-hayvansal sabit (kısır) yaşam döngüleriyle yetinmemizi gerektirir. Zaten kapitalizmin/liberalizmin *fetişi* olan "Görünmez El" (Smith, 2018) metaforu da bunun, "ekolojik denge"yi sağlayan "orman kanunu"ndaki kendiliğindenliğin insanlık durumuna adapte edilmiş (antroposen kılınmış) bir çeşidi değil midir?

Bir ideoloji veya söylem eğer ilerlememeyi, gelişmemeyi, yenilenmemeyi, yerinde saymayı övüp telkin ediyorsa; muhataplarının böyle olmasını istediği içindir. Bir felsefi önerme veya doktrin, eğer ontolojiyi teolojik bağlamda önceden yazılmış bir kader olarak kodluyorsa ontik gerçeklikleri ve katmanlaşan nedenselliklerden doğan sonuçları insanı denkleme sokmayan *a priori* bir amaca bağlıyorsa, "(var)olmak'tan *olmama*'ya, *olmamak*'tan (var)olma'ya"^{vi} diyalektiği dışında diğer tüm döngüleri-yapıları-sistemleri asla değişmez/kırılmaz olarak mühürlüyorsa, ilan ettiği bu kesinlik, muhatapları "böyle düşünsün, böyle eylesin" diyerdir. Soyutu somuta, düşünceyi maddeye (aslı varlığa), olayı nesneye, sonra'yı önce'ye *a priori* veya denk sayan/sanan; bilimsellik, ampirizm ve rasyonalizm karşısında mistisizmi, okültizmi, sezgiciliği yüceltip öven her inanç, söylem veya ideoloji; muhataplarına bir şekilde çözümün bunlarda olduğunu telkin ediyor demektir.

Egemen oldukça yoksullaştıran, yoksullaştırdıkça egemen olanlar ile yoksullar arasındaki döngünün epistemolojik bağlamı da bu diyalektikle anlaşılabilir. Kökünde/özünde avlama etkinliği olan savaş da ticaret de politikaya bağlanırken bu epistemolojik bağlam da zaten bizzat modern veya pre-modern "ideoloji" olarak belirir. İdeoloji, her ne kadar "modern" bir kavram olsa da var-kalmasını asalak, ölümcül, tüketici ve sömürücü amaçlara özgülenmiş avcılığa bağlayan her canlı tür, nihayetinde -eğer bitkisel türler gibi toprağa bağımlı değilse- şiddet veya yanılsama yaratma yoluyla avının var-kalma direncini kırarak, *conatus*'unu bozunuma uğratarak, onun varoluşunu sonlandırarak veya "arızalı" hale getirerek var-olacaktır. İnsan beyninin gelişkinliği hem bunu *anlamaya* hem de yanılsamalı psikolojik katmanda bunu *anlamayı engellemeye* elverişli bir insanlar-arası ilişkiler zeminini oluşturur. İnsanlık tarihi bakımından; avantajlı, dominant, güçlü, kurnaz ve egemen olabilen asalaklar için bu ikilem, anlama yanında başkalarının anlamasını engelleme (aldatma/ikna) ve bu döngüyü koruma (*muhafaza-kârlık*) yönünde hayatî bir

stratejyken; tâbi kılınan, araçlaştırılan-eşyalaştırılan ve yoksullaştırılanlar için bu ikilem, aldatılmayı da engelleyecek biçimde anlamak ve döngüyü kırmak (*devrim*) gereğiyle hayatidir. Anlamaktan ve aldatılmamaktan başlayıp aldatmaya da tenezzül etmemeye kadar uzanması gereken direnme pratikleri, bu yüzden antropolojik-politik tarihte bir döngü olarak *solipsizm* tabanıyla katılmış *statüko* içinde bizzat “*conatus*’ları” tehdit altında olanlar için çok daha elzemdir.

Yoksulluğa güncel bakışta veya güncellenmiş yoksulluğa bakışta da bu ikilemler ve hayatîlikler geçerliliğini korur. Yoksulluk kategorisine hayati derecede ihtiyaç duyanlar, bu kategoriyi korumak için tarih boyunca ne yapmışsa bugün de biçimsel varyasyonlarla bunu sürdürmektedir. Az ya da çok ama sonuçta sömürüldüğü, ezildiği, yoksullaştırıldığı halde bir şekilde bunun bilincinde olmayan veya kendini bu kategoride görmeyecek kadar sistemden nemalananlar da geçmişten şimdiye bunları *konfirme* etmiş, bunlara *konforme* olmuş, uyumlanmışlardır: Bilince saldırılacaksa, yanılısamalar yaratılacaksa önce belleği tahrip etmek gerekir. Öyleyse yoksullaşma sonucu doğuran insanlar-arası ilişkilerin başladığı zamanlar, yoksulluğun doğma nedenleri gözden uzak tutulmalı veya geçersizleştirilmelidir. Bir olgu veya döngü somut ve kaskatı, ontik bir gerçeklik olarak korunacaksa; önce o ontik gerçekliğin tarihi unutturulmalı, ardından da bu gidişat ya ontolojik bir gerçeklik (“kader”) olarak ilan edilmeli ya da ontik katılıklar ontik olarak değil ama “epistemolojik olarak buharlaştırılarak” geleceğe bağlanmalı ve böylelikle bu ontik-gerçeklikle var-kalabilenlerin gelecekleri güvence altına alınmalıdır. Ağırlıklı olarak öyle de olmuştur; *av sürmektedir*.

Nitekim yoksulluk olgusu da hep, doğal ve asla değiştirilemeyecek bir “kader” olarak kodlandırılmakta; her fırsatta nesnel bağlamından koparılıp “manevi yoksulluk, gönül zenginliği vs.” söylemleriyle romantize edilmekte, dikkatler somuta değil de soyuta çekilerek, yoksulluk-zenginlik ayrımının sınırları belirsizleştirilerek yoksulluğun nedenlerine, yoksulluk-yaratıcı önelere direnç bastırılmakta veya “evcilleştirilmektedir.” Bugün, “katı olup da buharlaşan” (Marx ve Engels, 2010, s. 25) her pre-modern değerın yeniden “katılaştırılması” ve aynı zamanda birtakım kurumsallaşmaların, ilkeselliklerin, belirliliklerin (istikrarın) “buharlaştırılması” yoluyla aslında binlerce yıllık *statüko*’nun kapitalizm versiyonu, değişmez bir ontik gerçeklik olarak daha istikrarlı kılınmış, daha da katılaştırılmıştır (Berman, 1994, s. 135).^{vii} Yoksulluk/zenginlik biçimlerinin tarih boyunca kaçınılmaz modifikasyonu ve çeşitlenmesi ne yoksulluğu yok etmiş ne de zengin-yoksul ayrımını ortadan kaldırmıştır. Yoksullaştırılanlar, bilinçli veya -*avcı/efendi güdüselliği anlamında*- bilinçsiz, dün de bugün de yoksulluğun kavram olarak içini boşaltmaya, yoksulluk olgusunu belirsizleştirmeye, yoksulluğun somutluğunu (“*ele avuca gelir*”liğini) geçersiz kılmaya girişmektedir. Yoksulluktan beslenen ve yoksullaştırma sayesinde zenginleşen öneler, bugün de -

bilişim devrimi ve teknolojik gelişimlere ayak uydurarak (ve bilimi/teknolojiyi bizzat yönlendirerek) bunu “post-truth” biçimini verdikleri zamanın ruhunda “postmodernizm” versiyonuyla hayata geçirmek dışında- dünden farklı bir şey yapmamaktadır.

Kuşkusuz kapitalist sistem, bu konuda pre-kapitalist, pre-modern seleflerine göre işi güdüselliğe, şansa ve sezgiye bırakmayacak kadar modernleşmiş, rasyonelleşmiş, bilimselleşmiş, teknolojikleşmiş, deneyim kazanıp olgunlaşmış asalakların muktedir öznelere olduğu, güçlerine güç, zenginliklerine zenginlik kattığı bir sistemdir. O yüzden tarih boyunca eşine rastlanmamış bir zenginlikle, yoksullukla ve zenginlik-yoksulluk uçurumuyla bezenmiştir güncel insanlık durumu. Post-modernite de bu açıdan; sömürü tabanlı yeni bir ekonomik sistem yaratılamayacak, asalakları asalakça tasarımların sınırına dayandıracak kadar doymuş ama sömürüye ve eşitsizliğe/adaletsizliğe doymamış kapitalizmin, pre-modern sömürü-iktidar ilişkilerini modernleşmeyle (ve asıl “modernite” denilen dönemden itibaren) kazanılan metot ve tekniklerle yeniden-üretmesine, kapitalizme entegre etmesine işaret eder. Toplumun, toplumların ve topyekûn insanlığın “ezici (aslında ezilen)” çoğunluğunun, artık yine feodal ve köleci dönemlerdeki gibi mi yönetilmesi/düşündürülmesi gerekiyor? Öyleyse çoğunluk eskiyi özlemeli, tarihsel bağlamda nostaljik ruh hallerine bürünmeyi sevmeli, istemelidir; güdülerine ve solipsist-arketiplerine sıkı sıkıya sarılıp sezgilerinden, talihten medet ummalıdır. İnsanlar, eski zamanların sosyalleşme kategorilerine, inanma ve ilişki kurma biçimlerine, mitosçu-tragedyacı/masalçı-destancı epistemolojilerine/pedagojilerine ve kültürel değerlerine (büyücülüğe, kahinliğe, falcılığa, simyacılığa vs.) özendirilmelidir ki; *insanca* modernleşen ve bilimle, mantıkla ve ancak dürüst/gerçeğe-sadık bir gerçekçilikle hakkı verilebilecek ontolojiyle/metodolojiyle -sözgelimi “artı-değer” ve “yabancılaşma” teorisiyle Marx’ın yaptığı gibi- kapitalizmi ifşa eden (ve tarihin tekerrürüne neden olan binlerce yıllık statüko’yu değiştirebilecek) karşı ideolojiler, örgütlenmeler, pratikler ve karşı-kültürler iyice sönmülsün.

Peki, binlerce yıldır avantajlarını şiddete ve hileye dönüştürüp, kaba-güçle veya mitleştirmeyle, destanlaştırmalarla, masallarla otorite kurup manipülasyon, ajitasyon, tedhiş ve provokasyon metotlarıyla korku-rıza-meşruiyet üreterek sömüren, ezen, çalıştıran, yöneten ve yoksullaştıran zengin azınlık karşısındaki “çoğunluk” olan yoksullar ve -asıl önemlisi- yoksulların çoğunluğu, yine bu binlerce yıldır ne yapmıştır, ne yapmaktadır? Yoksullaştırarak zenginleşenler asla yerinde saymazken yoksullaştırılanlar, yerinde saymamayı becerebilmekte midir? Asalak bireyler, solipsistliklerini (eril)cins-sel, (sömürgen)sınıf-sal, (yöneten)örgüt-sel, (kâr eden)şirket-sel

vb. düzlemlerde genişleten bir “menfaat ortaklığı simbiyosisi”ni başarırken, onlara maruz kalan çoğunluk bir karşı “kader ortaklığı simbiyosisi”ni gerçekleştirebilmiş midir?

Tâbi kılanların asıl başarısı, tâbi kılma tekniklerinde gitgide modernleşip ustalaşırken tâbi kılınan çoğunluğu da *-genellikle istisnai ve cılız kalan veya hedefe ulaşmayan direnme pratikleri dışında-* tâbi olma konusunda ustalaştırmakta belirginleşir. “Öğretilmiş çaresizlikler” içinde aciz kılınmış ve bizzat açlık, işsizlik ve yoksullukla “terbiye edilerek” boyun eğmek, “sürü”lme ve diğer her türlü güdüsel tepkimeye mecbur bırakılmış insanlar, yoksullaştırıcı asalak türdeşlerine avlayamama-sömürememe çaresizliğini bir türlü “öğretememektedir”. Sömürülenin sömürülmekten, yoksullaştırılanın yoksullaştırmaktan öğrendiği yoksullaştırıcı sisteme, düzeneklere ve ilişkilere karşı sadece direnç gösterememe çaresizliği değildir. Yaygın ve belirleyici olarak *öğrenilen, özenilen ve örnek alınan*; sömürülmemek için sömürmek veya daha az sömürülme pahasına sömürgenle ittifak kurup sömürden pay kapmak, yoksullaşmamak veya daha az yoksul olmak için yoksullaştırmak veya yoksullaştırıcı düzeneklerin bir parçası olmaktır. Eğer bir karşı-duruş varsa bile bu zenginleşme metotlarına, her türlü eşitsizliği-adaletsizliği verili kılan ve bunların zeminini hazırlayan sistemlere değil de “zengin” addedilen bireylere karşı, rekabetçi bir bakışla onlara gıpta etmek/haset duymaktan doğan bir duruştur. İnsanların belirleyici çoğunluğu, sömürülmemek için sömürgen olmakta, yoksullaşmamak/aç kalmamak için yoksullaştırmakta/aç bırakmakta bir beis görmemektedir.^{viii} Yönetilerek, sömürülerek, ezilerek, açlığa ve işsizliğe terkedilip çalıştırılmaya razı edilerek, özgürlük ve daha nice “insanca” hasletinden yoksunlaştırılarak yoksullaştırılan insanların öyle birdenbire solipsistlikten kurtulamamaları olağan görülüp kendi mantığı içinde bir tutarlılık barındırdığı kabul edilebilir. Fakat kendi mantığı içinde bile açığa çıkan tutarsızlık ve “olağanüstülük”, bu insanların kurtulamadıkları solipsistliklerini en azından kendileriyle aynı “kaderi” paylaşan gruplara, sınıflara, halklara doğru genişletmek yerine kendilerini bizzat mahrumiyete, sefaletle maruz bırakanlarla ittifak kurmaya, iş birliği yapmaya yönelmesindedir. Kendi solipsist-asalak eğilimlerini aile, soy, sınıf, ulus vs. solipsizmine genişletip ucu-kapalı da olsa görece bir simbiyosis de gerçekleştiren politik-ekonomik elitler, bunu asla insan-türü, canlılık ve ekoloji referanslı simbiyosis’e genişletmemeyi tercih etmekle kalmamış, bunu gerçekleştirebilecek insanlara da engel olabilmıştır; olabilmektedir. Dahası, egemen oldukları çoğunluk içinden kendilerine müttelikler devşirerek, kendi simbiyotik birleşmelerine yoksullaştırdıklarının da katkıda bulunmasını sağlayarak solipsist ve simbiyotik biçimlerde asalaklığı kalıcı kılmaktadır. Sonuçta en kapsayıcı ve arkaik ideoloji olan “solipsizm” hegemonik oldukça, “öznel-psikolojik” gerçeklikler nesnel-ontolojik ve somut-maddî gerçekliğe üstün tutuldukça; ontik

bir gerçeklik olan “orman kanununun doğallığı, kaçınılmazlığı ve direnilemezliği(!)” ezici (ama ezilen) çoğunlukça benimsedikçe, zoolojik tarih nihayetinde antropolojik bir versiyon olarak devam edecek demektir.

Yoksullaştırıcı azınlık için en hayati olan, insandaki bu zoolojik mirası sadece kendisinin değil, verili *statüko*'yu değiştirme gücü olan çoğunluğun da benimsemesi gereğidir; çünkü bundan “kazançlı” çıkan yine o azınlık olacaktır. İnsanların belirleyici çoğunluğu, zoolojik nedenselliklere direnemeyen hayvansal (“doğal”) yaşamın insan türünün yaşamında da kaçınılmaz bir olumsuzluk (yani sadece ontik değil ontolojik gerçeklik de) olduğuna inanmalıdır ki; ontik gerçeklik değişmesin.

Kapitalist sistemi kurucu-koruyucu-perçinleyici teoriler ve ideolojiler; “liberal” denip geçilemeyecek, “liberalizm” olarak tekleştirilemeyecek ve “modern” sanılanlarıyla sınırlanamayacak kadar çeşitlidir. Bu çeşitlilik modernitede doğan, kapitalizme alternatif getirme iddiası taşıyan “eleştirel”, “sosyalist” tandanslılarından pre-modern vurgular taşıyan “nazi, faşist ve anarko-kapitalist” ideolojilere; “Keynesçi, sosyal demokrat ve neo-liberal” gibi adlar takılmış nüanslı ideolojilerden *-ideolojilerle birlikte evrenselci/özne’li global bakışların ve mega-anlatıların radikal reddiyesiyle pre-modern değerleri geriçağırın-* postmodernist yaklaşımlara kadar açılan bir yelpazededir. Soliptiklikten yola çıkıp modern solipsist-bireyciliği ve nihilizmi öğütleyen yaklaşımlar gibi seçkinleşmeden yola çıkıp “lider kültü”nü de içeren seçkinciliği (elitizmi) idealize eden yaklaşımlar da bu yelpazeye yer yer serpiştirilmiştir: Diğer hayvan türlerine de gönderme yapan antropolojik bir bakışla, eşitliksizci/hiyerarşik topluluk yaşamını belirleyen kaçınılmaz “seçkinleşme” olumsuzluğuna dikkat çeken muhalif/demokratik tonlu seçkinlik (elitlik) teorileri karşısına, seçkinlerin *solipsist* tercihlerinin de kaçınılmaz (direnilemez) ama buna rağmen tüm insanların/insanlığın yararına (*simbiyotik*) olduğuna bağlanan otoriter-totaliter veya liberal *seçkincilik (elitizm)*, anti-demokratik/kontra-muhalif ideolojikliği ile dikilmiştir (Bauman, 2014, s. 25). Ontolojik kaçınılmazlığı temsil eden soliptik varoluşlar solipsizme bağlanırken, yine ontolojik bir gerçeklik olan seçkinleşme de seçkinciliğe (elitizme) bağlanır. Olmuş-olagelen ontik gerçekliğe dikkat çekmek ve eleştirel bir perspektif kazandırmak amacıyla yapılan “seçkinlik/seçkinleşme” tespitleri ve analizleri karşısında *-Mussolini Faşizmi’ne esin veren Pareto’nunki (2013; 2016) gibi-* seçkinleşme tespitleri vesilesiyle toplumların bir “mantıklılık” aramadan bireysel/örgütsel iradesine, kararlarına muhtaç ve itaat etmek zorunda olduğu “şefçi”/oligarşik hiyerarşiler olumlanır, mutlaklaştırılır. Dolayısıyla *simbiyosizm*'i ihmal eden *elitist* ideolojik yaklaşımlar da - *liberal* olsun olmasın, *sözleşmecî* veya *desisyonist (kararcı-iradeci)* olsun olmasın- kapitalist ideolojiyi şu önermeler üzerinden yeniden-üretir: “*Seçkinleşme, bireysel genetik ve çevresel*

koşulların (soliptik varoluşun) sonucu olarak kaçınılmaz ise bu seçkinleşenlerin adaletsiz/mantıksız gibi görünse de bireycilikleri (solipsist-keyfî tercih, karar ve eyleyişleri) de kaçınılmazdır ve gereklidir. Canlı doğa zaten böyle işlemektedir ve bu sayede yaşam sürmekte, ekolojik denge sağlanmaktadır.” Sonuçta erken-kapitalist dönemdeki ideolojik modernleşmenin diyalektiği (ontolojik-epistemolojik bağlamı) şu tarihsellikte anlaşılır olur: Soliptiklikten seçkinliğe, seçkinlikten solipsizme, solipsizmden de elitizme açılan bir *olumsallığın*, soliptikliğin elitizme ve seçkinliğin solipsizme çaprazlanarak *olumlanması*.

Ama aynı “modern” dönem, bizzat bu zincirleme olumsuzluğu sorgulayan, eleştiren ve alternatifler öneren ideolojilerin de doğduğu bir dönemdir. Kapitalizmin doğmasına ve temellerini sağlamlaştırmasına yol açan dönemsal-modernleşme, asalak-sömürgenliğe karşı olanların da ampirist-rasyonalist, bilimsel-metodolojik ve mantıklı düşünce üretme imkânlarıyla tanışmasını sağlamış; bu sayede doğan karşı-ideolojiler, solipsizm-elitizm tabanlı pre-kapitalist sistemlerle birlikte modern-kapitalist ideolojilerin de irrasyonelliğini, mantıksızlığını, “erginleşmemişliğini”, insan-doğa-yaşam düşmanlığını, kısaca ontolojik-bilinç bozukluğunu açık etmiştir. Geç-kapitalist dönemde ideolojinin ontolojik reddiyesine, ideolojik olmanın değersizleştirilmesine, kabaca sosyolojiye adapte edilip toplum-mühendisliğine soyunan pozitivist ve normativizmin “panzehir”i olarak lanse edilen nihilist *negativizm’e* ve “post-truth” etiketli gerçeklik ve hakkaniyet karşıtı *anti-realizm’e* “yükselen değer” payesi verilmesinin temel nedeni budur.

Peki, kapitalist ideolojilerle birlikte anti-sömürgeci karşı-ideolojileri de doğuran bir çatallaşmayla deneyimlenen modern dönem, neden günümüzün daha da *katlanmış* ve *stilize edilmiş* sömürü ilişkilerine, eşitsizliğe ve adaletsizliğe, yoksulluklara, zulüm ve felakete açılmıştır? Bunun sorumlusu insanlığın “modern” kazanımları mıdır yoksa çatalın sadece solipsist-elitist kolunu kalınlaştıran kapitalist-modernleşme mi? Postmodernizm bu çatallaşmayı görmezden geldiği gibi “reel sosyalizm” deneyimlerinin yanlışlarının da modernizmin doğal/kaçınılmaz sonuçları olduğunu ileri sürer. Böylelikle de; kapitalizm ve onun antropolojik-tarihsel köklerini de oluşturan solipsizm-elitizm yerine, asalak-egoist-avcı sömürgenlik yerine, topluma rağmen toplumsallık deneyimleri yerine, araya sosyalizm fikrini de sıkıştırarak, topyekûn *modernite’yi*, modernleşmeyi (ilerlemeyi ve yükselmeyi, insanlaşmayı ve insancillaşmayı, erginleşmeyi ve olgunlaşmayı, bilimselleşmeyi/rasyonelleşmeyi, teknolojik dönüşümü ve gelişmeyi) mahkûm eder.^{ix} Sonuçlara dikkat çekmek bakımından işlevsel olabilmiş postmodernist teoriler, bu sonuçların müsebbibi olarak -“sosyalist” etiketiyle kurulmuş otoriter-totaliter sistemleri ve

uygulamaları gerekçe gösterip “sosyalizm” fikrini de dahil ettikleri- modernizmi mahkûm ederken eleştirilerinin anti-kapitalist tonu oldukça sönük kalmıştır.

Öyleyse işaret edilen bu sonuçlar üzerinden kadim soru tekrar sorulmalıdır: Doğanın işleyişine sadece uyum göstermeyip direndikçe ve bu doğal düzenekleri var-kalmak için kullandıkça insanlaşan insan türü, ekolojik dengeyi yok edecek kadar bu işleyişe direnebilirken; solipsizmi, elitizmi ideolojileştirecek kadar hayvansal solipsist-asalak, egoist-sömürgen edimselliklere neden direnememiştir, direnmemektedir? Modern dönemde teorik analizlerin de ötesinde natüralist kontra-muhafiz ideolojilere dönüşen bireycilik (solipsizm) ve seçkincilik (elitizm), postmodern(ist) teori ve pratiklerle geçersizleştirilebilecek midir? İçinden geçtiğimiz geç-kapitalist *postmodernite*'de biçimlenen, bir kısmı “muhafizlik” iddiasında olan postmodern(ist) teorilerden hiçbirinin bu kontra-muhafiz ideolojilerin ortak paydasındaki “solipsizm-elitizm”e karşı zaten net/kararlı bir eleştirel-tavır sergilemediği, eleştirel tavrın sanki solipsist ve elitist eğilimlerin sebebi oymuş gibi bizzat modernizme karşı alındığı açıktır. Ne kadar dağınık ve çeşitli görünüm sergilese de bu teoriler, modernleşmiş eşitliksizci-hiyerarşik, solipsist-asalak, egoist-sömürgen, apatik-umursamazlık ve egosantrik-bireycilik tabanlı, endüstriyel-ölçsüz büyümeye/tüketime ve *kâr*'a/kazanmaya doymaz “obez”-kapitalizm yerine daha çok modernleşmeye karşı bir tavrı tercih etmek konusunda birleşmektedir. Bunların bir kısmı kapitalizmin değil de modernizmin kaçınılmaz uğrağı olarak kodladıkları post-modern dönemi de eleştiren bir çehreye bürünse de, aslında onlar da kapitalizmle olgunlaşan ve insanlığın geleceğini mühürleme yönünde kapanacak sömür-zulüm/zengin-yoksul döngüsünün kilidini kırabilme potansiyeli doğuran modernitenin kazanımlarına karşı bir duruş sergilemiştir. Ancak bu postmodernist yaklaşımlar da nihayetinde birtakım başarısız realizasyonları/deneyimleri gerekçe göstererek aslında her biri birer insanlaşma kazanımını temsil eden “değer” olarak *hayvansı veya robotik olmaya değil ama insanlaşmaya, bilim-perest dogmatikleşmeye veya nihilist-şüpheciliğe değil ama aydınlanmaya, “özgür-özzerk özne” insan tipolojisini reddeden kaba-pozitivizme değil ama rasyonalizme ve ampirizme, nesneleşmeye değil ama nesnelleşmeye, özneliği mutlaklaştırmayan bir otonom-özneleşmeye, solipsist-asalaklığı ortadan kaldırmayı vadederken onu yeniden-üreten totalitarizme değil ama gerçek simbiyosizmi temsil eden sosyalizme/komünalizme* pejoratif anlamlar yüklemiş; gündelik hayatta zaten ciddi derecede belirginleşen bu kazanımların-reddiyesini entelektüel/kültürel mecralara da taşımıştır. Bu reddiyecilik dolayısıyla, sonuçta, insanlığa *ilerlemek/yükselmek* değil de “*geri*”nin *yeniden-sürümleri* ve *alçalmak* önerilmekte, öğütlenmektedir.

Doğa “yasaları”na karşı hayvansal edilgenlikten bir nebze de olsa kurtulabilmiş insanlık, kendi kazanımlarından vazgeçtiği zaman yoksulluk problemi çözülebilecek midir? Doğuştan gelen veya coğrafi şanslılıklara/şanssızlıklara razı olduğunda, alternatif uyum ve direnme yolları keşfetmeyi çabalamadan doğa yasalarına, pre-antropolojik nedenselliklerle beliren ontik-gerçekliklere teslim olduğunda solipsizmin, elitizmin arkaik biçimleri ve vahşet ortadan kalkabilecek veya eşitlik, özgürlük, adalet gerçekleşip de yoksulluk yok olabilecek midir? Mantık, bilim, bilinç edinip sadece ontik değil ontolojik gerçekliklere de vâkıf olmaya başlayan ve böylelikle olmuş-bitmiş olumsuzlukları, birtakım verili döngüleri ve sistemleri “değişmez kader” veya “mümkün dünyaların en iyisi” olmaktan çıkararak insan, kaderciliğe dönerek vahşi/yırtıcı kaderini gerçekten de değiştirebilecek midir?

Ontolojik gerçeklik, isabetli determinist korelasyonlar kurulması yanında; gerçek karşıtlıkları yapay (dilsel ya da saf-metodolojik) karşıtlıklardan ayıklayacak ve gerçek karşıtlıklar arasında da hangisinin antagonist (hayatî uzlaşmazlık) olduklarını belirleyebilecek bir diyalektik mantıkla anlaşılabilir. İsaetli neden-sonuç korelasyonları yanında bu mantık kırıldığında ise birtakım katılmış olumsuzluklar, “doğallaştırma” ve “kaçınılmaz ilan etme” tekniğiyle asla değişemezmiş gibi geniş kitlelere benimsettirilebilir. En trajik, en ironik ve belki de ilk değiştirilmesi gereken ontik gerçeklik ise bizzat insanların (sosyo-ekonomik, epistemolojik-pedagojik, entelektüel-kültürel bağlamlarda) yoksullaştırılmış çoğunluğunun bunu benimsemesidir. Tarih boyunca değişmeyen ve geç-kapitalizmin yetkin bilimsel-teknolojik gelişmişliğine modern ideolojilerle/postmodern tekniklerle adapte edilen ve *-yukarıda savaş ve ticaret üzerinden yaratılan karşılıklılık çağrışımı dolayısıyla eleştiri yöneltilen-* “çatışma kuramlarını” da minimize edip “mantıklı” gösteren bu benimseme ve içselleştirme, çoğunluğun bugün de daha katılmış biçimde sahici karşıtlıkları/karşıtları belirleme ve varoluşuna kastedenler yerine “kader ortakları”nı düşman bellemek, onlarla yarışmak, rekabet etmek yönündedir. Besin zincirinde daha avantajlı “halkada” yer kazanma bakımından pragmatik bir işlev gören bu “orman kanununu” sürdürme pratikleri, nihaî olarak bu zincirin en üst halkasında yer alan gerçek-zengin azınlık için çok daha pragmatik bir işlevsellik sergilemektedir.

Bu nihaî işlevin farkına çok erken varan yoksullaştırıcı azınlık, tarih boyunca -özü itibarıyla- ne erken ne de geç-kapitalizmden farklı bir teknik kullanmıştır: Bazı sembolik ödünler verilerek yoksul kitleleri de yanına çekmek, kademelendirilmiş birtakım “pay”lar dağıtılarak yoksullar arasındaki müttefikleri besin zincirinin ortalarına veya üst halkalarına yaklaştırmak ve istisnai bir kısmını da “zenginler kulübüne” katmak yoluyla yoksullaştırma düzenekleri hep “muhafaza”

edilmekte, yoksulluğu yok etmemek için ne gerekiyorsa yapılmaktadır. Adına ne denirse denilsin, bugüne dek deneyimlenmiş tüm politik sistemlerde türdeşlerini yoksullaştırarak, diğer canlı türlerini yoksunlaştırarak ve dünyayı kıraçlaştırarak zenginleşen asalak insanlar, gitgide tüm bir yaşamı yok edecek derecede doyumsuz zenginleşebilme düzeneklerinin modernleşerek devamı için bilimsel-teknolojik gelişmişlik düzeyinin, iktidarlarının ve zenginliklerinin tüm imkânlarını, tüm ürünlerini ve hatta birtakım muhalif reaksiyonları bile tam bir “rasyonellikle” ve tüm “verimliliğiyle” kullanmaktan hiçbir zaman vazgeçmemektedir; vazgeçebilmeleri de mümkün görünmemektedir. Bu ürünlere, düzeneklere ve imkânlara ister Gramsci (1986) gibi “tarihsel blok içinde hegemonya ve hegemonya içinde ideolojik blok” (Portelli, 1982, s. 73) veya Althusser (2002) gibi “Devletin Baskı Aygıtları ile Devletin İdeolojik Aygıtları” densin, isterse de Horkheimer-Adorno (2014) gibi, spesifik olarak “Standartlaştırıcı Kültür Endüstrisi”; fark etmeyecektir: Entelijansiya, basılı veya dijital medya, eğitsel ve kültürel-sanatsal-edebî etkinlikler ve yapıtlar, felsefi/ideolojik çıkarımlar ve teoriler, istatistikler, bilimsel keşifler, ekolojik ve psikolojik/psiko-analitik argümanlar, teknolojik icatlar; dilsel/söylemsel, normatif müdahaleler ve biçimlendirmeler, bastırmalar/baskılamalar, korumalar veya teşvikler/primlendirmeler vs. Modern veya postmodern ne varsa, ne kadar “işe yarıyorsa” benimsenecek, primlendirilecek, popüler ve “fenomen” kılınacak, kullanılacak, uygulanacaktır.

“Açlık sınırı”, “yoksulluk sınırı” veya “kişi başına düş(emey)en millî gelir” gibi manipülatif verilerle, “dünyanın en zenginleri”, “vergi rekortmenleri” gibi listeleriyle *istatistik* veya anketleri, algoritmik ölçümleri ve “fizibilite raporları” ile *ekonometri*, modernizmin tipik birer ürünüken post-modern dönemde de (kötüye) kullanılmamakta mıdır? “Postmodernist” muktedirler, sırf modernizmle doğdu ve gelişti diye toplum veya endüstri mühendisliğini, psikolojik teknikleri; sırf “bilimsel” diye kamu yönetimi, işletme disiplinlerini ellerinin tersiyle itmiş midir? Gönülsüzce yapılan “asgari ücret” belirlemeleri veya “sosyal devlet yardımları” gibi uygulamalar “vahşi” kapitalizmden sıyrılmış(!) “modern” kapitalizmde adaletin doruğuna varılmış, eşitsizlikler telafi edilmiş gibi lanse edilirken postmodern kapitalizmde bu “algı ve rıza yönetiminden” vazgeçilmiş midir? “Tevekkül, şans-kader-kismet, ölüm-sonrası müreffeh hayat, ilahi adalet, karma vs.”, “Neye göre zengin ki? Ruhü fakir. Asl’olan gönül zenginliğidir.” ve daha nice, modern veya postmodern değil de sadece pre-modern dönemlerin mi söylemidir? Tüm bu soruların yanıtı kuşkusuz “hayır”dır. Pre-modern, modern ve postmodern dönemlerde tercih edilegelen her şey, sadece ekonomik yoksunluklar değil, aynı zamanda bilgi, bilinç, idrak ve mantık yoksunluğundan empati, vicdan, şefkat, merhamet, adalet, hakkaniyet, etik-bilinç ve dürüstlük yoksunluğuna kadar,

yaratılan farklı (ekonomi-dışı) yoksunluklar dolayısıyla da yoksulluğa hizmet ettiği için vazgeçilmezdir. O yüzden yoksullaştırıcıların yoksunlaştırması, sadece pratik-ekonomik değil bu zihinsel-teorik düzlemlerde de gerçekleşir.

Kavram ve olgu olarak “yoksulluk-zenginlik sınırı” öyle belirsizleştirilmiş, öyle izafileştirilmiştir ki bugün, yoksulluğun/zenginliğin ne olduğu, yoksulluğun nerede bitip de zenginliğin nerede başladığı üzerine kimse hemfikir değildir. Kimileri elindekini satıp daha ucuz bir otomobil almak zorunda kaldıysa yoksullaştığına, kimileri ise artık biraz daha iyi bir ev kiralayabildiği veya ücretine biraz daha zam yapıldığı için zenginleşmeye başladığına inanabilmektedir. “Besin” zincirinin biraz daha üst halkasına, hiyerarşinin biraz daha üst kademesine geçebilmiş olanlar, statülerinin sağladığı görece avantajlı hallerine şükredip ya apatik bir umursamazlıkla ya da sahte bir merhametle en alttakileri seyretmekte ve konumlarını kaybetmemek için canhıraş bir konformizmi yeğlemektedir. İşsizler onların yerine geçemediği için iyi kötü bir iş olup çalışanlara, hem işsizler hem de işi olanlar ise kendi yerlerine geçebilecek oldukları, kendilerine “rakip” saydıkları için işsizlere (ve tabii mültecilere de) hınç duyarken ve birbirleriyle “çatışma” halindeyken, zenginleşmeler de en azından aç kalmayacaklarına, daha az yoksul olacaklarına dair bir (dış/iç)-güdüsel beklentiyle bunu yapmaktadır. Problem gerçekten de asıl işsizlikte midir yoksa ne iş olursa olsun yapmaya razı kılınmayı doğuran yoksullukta mı? İş olup da aldığı ücretle geçinemediği için ikinci bir iş aramak zorunda kalanların olduğu veya ek işlerde geceli gündüzlü çalışıldığı halde hâlâ asgari bir insanca yaşam düzeyinin tutturulamadığı bir dünyada gerçek problem işsizlik midir? Çalışmayıp da zengin olan veya zengin olduğu için çalışmayan, bir işe asla ihtiyaç duymayan, işsizlikten asla gocunmayan insan figürasyonu gerçek değil de bir yanılsama mıdır? Çalışmak ile çalıştırılmak (çalışmak zorunda bırakılmak) arasında hiçbir fark yok mudur? Geçmişten bugüne dünyamızda öznel-psikolojik, somut-maddî veya soyut-manevi yoksunluk duygularının tetiklemesiyle başkalarını gerçek-nesnel, somut-maddî ve soyut-manevi yoksunluklara mahkûm eden insan tipi ne kadar istisnaidir? Sahi, yoksulluk nerede ne ile başlar? İstatiksel “yoksulluk sınırı”nın üstünde olanlar artık yoksul değil de zengin midir? Ayrı bir “sınır”la belirlenmiş açlık, yoksulluktan farklı bir şey midir? Peki ya zenginlik hangi andan itibaren başlamaktadır? Zenginliğin bir üst-sınırı, bir doyma noktası yok mudur? Açlık, yoksulluk sınırları ilan edilirken “zenginlik sınırı” diye bir istatistiksel veri neden yoktur? Gerçekten de “zenginlik sınırı” diye bir standart olsaydı bu, standart zenginliğe geçmeye mi yoksa zenginliği aşmaya mı işaret edecekti?

Oysa çarpıtılmamış verilerle, insanlık olarak ulaşılan yaşama standartları referans alınarak dürüstçe yapılacak bir gerçek/nesnel yoksulluk-zenginlik ayrımı, hem yoksulların ne kadar çok ve

zenginlerin ne kadar az olduğunu hem de global düzlemde birikmiş artı-değerin tüm insanlığa hakkaniyetle bölüşümünün açlığı, yoksulluğu silebileceği netleştirilmiş olacaktır. Kuşkusuz, bu netleşme, kendi başına bir çözümü ifade etmez; nitekim önemli bir çoğunluk bunu zaten görmektedir. Ancak bu netlik, bölünmenin nedenleri ve sonuçları ile insanlığın bu gidişatını değiştirebilme yollarının da netliğine doğru açısını genişlettiğinde düğüm çözülebilir. Böylelikle insan çoğunluğu bu bölünmeye karşı da bu bölünmenin temelindeki ayrışmalara, kendilerinin yoksullardan ayrıştırılıp müttefikler olarak devşirilmesine ve besin zincirinin biraz daha üst halkalarına yerleştirilip “zenginler kulübünün/iktidarın ajanı” yapılmasına karşı da kararlı bir duruş, tüm mikro/makro veya global ilişkilerdeki asalaklığa/sömürgenliğe karşı önleyici/engelleyici direnç de gösterebilir ve “tarihin tekerrürü” denilen kısır döngüyü kırarak, yoksulluğu yok edecek ölçüde özneleşebilir. Kısır döngünün kırılmasında, özellikle çoğunluğun içinde olup egemen azınlıkla güçlü veya zayıf, doğrudan veya dolaylı ittifak kuranların, bundan vazgeçtiklerinde aslında çok daha müreffeh, özgür, onurlu ve insanca bir “kişisel hayat”ları olacağına farkına/bilincine varmalarının payı büyük olacaktır.

Sonuç: Yoksulluğu Yok Etmek İmkânsız mıdır?

Ontolojik gerçekliğe bağlanan yoksunluklar değil ama antropolojik-politik bir olumsuzluğu temsil eden yoksulluk, yok edilebilir. Ontolojik yoksunluk, *var*’lığa bağlı olduğu için “yok” edilemez; çünkü ancak varlıkların tümü artık *olmaz* ise yoksunluk(lar) da olmaz. Oysa yoksulluk bir insan icadıysa, insan onu var ettiği gibi yok edebilmelidir de. Problem, tümel “insan”a atfedilen bu icadın öznesi/koruyucusu olan, kendi varoluşlarına az veya çok katkı sağladığı için ondan asla vazgeçmeyecek tekil insanlara, insan gruplarına ve örgütlenmelerine karşı çıkıp bu icadı geçmişte bırakmak isteyen insanların/örgütlenmelerin, tümel insana atfedilecek kadar dominant olamamalarıdır (*ve tabii aynı zamanda, karşı çıkmasa da bu icat nedeniyle “insanca” var olamayan ama öyle olmak isteyen çoğunluğun bunu idrak edememesidir de*). Problemi bir kısır döngüye çeviren ise bu dominant olma olasılığının, bizzat dominant olma potansiyeli taşımalarına rağmen yaşayan insanların çoğunluğunca imkânsız görülmesidir.

Varlıklara bağlı olarak yokluklar, yoksunluklar, bolluklar ve hatta insan icadı zenginlik-yoksulluk bile, birer parametre olarak (ama aynı zamanda önce bir sonuç olarak) sadece belirir. Buna karşılık insan-türü varoluşta yoksunluklar ve yoksulluk (ve tabii zenginlik de), sadece belirlemekle kalmaz belirlenir de. Çünkü insan, başka varlıkların var’lık biçimini tasarlayarak belirleyebildiği gibi o varlıklarda oluşacak yoklukları/yoksunlukları da bizzat belirleyebilir. İnsan-

türü, bireysel veya kolektif ama iradî (bilinçli, yani sorumluluğunu üstlenebilecek kadar farkında) olarak, doğadaki varlık türlerinde sadece yokluklar/yoksunluklar oluşturabilirken, kendi türsel varoluşundaki yoksunlukları gideren ve gelecekte de var-olabilme olasılıklarını arttıran *var*'lıkların, bollukların ölçüsüzce belirmesine sebep olmaktadır. Ancak bunun yanında, ayrıca türdeşlerindeki yoksunlukları da yoksulluğu da bizzat belirleyerek kendinde zenginliğin, türdeşlerinde ise bizzat kendinin bile belirlemediği başka yoksunlukların ve buna bağlı travmaların/arızaların ve birtakım "istenmeyen" kriminal vakaların da belirmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden insanın, doğa karşısında yoksunlaştırıcı (yok-edici/ölümcül) olduğu kadar bolluk sağlayıcı (var-edici/yaşamcıl) ama türdeşlerini yoksullaştırmadan ve artık dünyayı kıraçlaştırmadan zenginleşemeyen bir tür olduğu apaçık biçimde anlaşılabilir. Sözelimi, Asya'da daha zor şartlarda yaşayan primatların ve diğer canlıların Amazon ormanlarında yaşayan türdeşleri, daha avantajlı şartlarla bolluk içinde yaşıyor olabilse de bu, ne Asya'dakilerin yoksul ne de Amazon'dakilerin zengin olduğu anlamına gelir. Üstelik Amazon'dakilerin bolluk içinde olması, Asya'dakilerin yoksunluğunun *doğrudan* sebebi değildir. Oysa dünyanın bir ucundaki insanın yoksulluğunun sebebi bile diğer uçtaki türdeşlerine bağlanacak kadar globalleşmiş bir tür, bir "bütün"dür insan(lık). İnsanın doğaya ve diğer türlere karşı sömürgeciliğinin türdeşlerine yönelik biçimi, sadece topluma yönelik asalaklık olarak değil, toplumdan topluma da emperyalizm, kolonyalizm biçimlerinde asalaklık olarak globalleşmiştir. Bu yüzden zengin-yoksul ayrımı, sadece toplumda değil, tüm bir insanlık düzleminde de muktedirlerce bizzat belirlenmiştir. Bu bir yana insan artık, eğer Amazon'daki primatlar ve diğer canlılar yoksunlaşıyorsa, o lokasyondaki bolluklar-alternatiflilikler gitgide azalıyor bu bile doğrudan müsebbibi olacak kadar dünyayı yağmalar hale gelmiştir. Tarih boyunca asalak insanların hakimiyeti, bir yandan tüm bir dünya üzerinde diğer yandan da türdeşleri üzerinde tam bir aymazlık veya umursamazlıkla, daha da vahşileşerek sürmektedir.

Böyle bakıldığında sebebi insana bağlanamayan, doğal olarak beliren yoksunluklarda insanların, türdeşlerini ve "yaşamdaşlarını" *-yerçekimine karşı nasıl direnebilmişse zorlayıcı başka dış etkenlere de öyle direnerek-* kurban etmeden bu yoksunlukların giderilmesi için el ele verip tüm insanlar ve diğer canlılar bakımından bollukların ("olumlu etkililiklerin") belirmesini sağlayabilme potansiyeli barındırması bir yana, sadece "olumlu etkisizlik" tercihleri sayesinde nice yoksunluğun belirmemesini de sağlayabilir. Dolayısıyla ontolojik (kaçınılmaz) yoksunlukların belirme kesinliği, insan-türü açısından olumludur; çünkü insanı/insanlığı daha da geliştirir, yetkinleştirir. Çünkü insan bu sayede alternatifler arayıp keşfedebilir, icat edebilir. Buna karşılık yoksunlukların sebebi (iradi "olumsuz etkililiklerin" öznesi) insansa ve insan, sırf kendi keyfince belirlediği yoksunlukları

gidermek uğruna türdeşlerini ve tüm bir dünyayı yoksunlaştırıyorsa, işte o zaman yoksulluk doğar; yoksunluklar ve yoksulluk, *beliren* değil bizzat *belirlenen* ve bizzat insan ürünü olur. Tam da bu nedenle ceremesini yine en çok diğer canlılar ile yoksul kitlelerin/toplumların çektiği dünyadaki kırılaşmada, ekolojik felaketlerde en büyük sorumluluk insan-türüne aittir. Ancak bu sorumluluk, yaşamış ve yaşayan tüm insanlara ait değil, diyalektik olmayan bir “özen etiği” ve “genişletilmiş benlik” bilinci/bilinçsizliği (Plumwood, 2004, s. 240-255) ile “türcülüğü” bile doğru dürüst beceremeyen ama insanlık ile dünyanın kaderini olumsuz yönde belirlemeyi pekâlâ becerebilen muktedir *azınlığa* ve onlara uyum gösteren, onlarla ittifak kuran, onların solipsist-elitist asalak sistemlerine onay veren ve *statüko’yu* yeniden-üreten, aslında çoğunluğun bir parçası olan insanlara aittir. Bu yüzden dünyayla ilgili ekolojik ve insanlarla ilgili her türlü problemin sebebi ve öznesi sonuçta insandır.

Öte yandan, öznesi veya sebebi olduğu her etkinliği, kendi ürünü olan her şeyin varlığını devam ettirmek veya ettirmemek de nihayetinde yine insanın elindedir. Nitekim insan ürünü olan hiyerarşiler, sistemler, yapılar, döngüler, politikalar, ideolojiler, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler; bütün bunların hepsi nihayetinde insanlarca var edilmiş, ardından *yeniden yeniden* biçimlendirilmiş veya yok edilip birtakım alternatifleri ikame edilmiştir. İnsanların bugüne kadar sebebi/öznesi olmadığı doğal felaketlere, deprem gibi jeolojik veya hastalıklar gibi biyolojik ve hatta şimdilik çok az olsa da başta yerçekimi olmak üzere birtakım kozmolojik etkilere (nedenselliklere ve olumsuzluklara) bile bir ölçüde direnebilmiş olduğu çok açıktır. Hal böyleyken; katıldığı veya reddettiği ama sonuçta insanların zoolojik nedenselliklerle bizzat kendilerinin sebep olduğu “kötülükler” direnmek, onlardan vazgeçmek, onları engelleyebilmek ve ortadan kaldırmak neden “imkânsız” olsun? Bunun zor olsa da imkânsız olmadığını yine insanlar tanıtlamıştır: İnsanlar tarih boyunca kendilerinin ve diğer türdeşlerinin sebep olduğu toplumsal sistemlere bir şekilde direnip bu sistemleri devrimlerle değiştirebilmiştir ki bugün, tarih boyunca - *en azından biçimsel olarak*- tek tip bir sistem veya örgütlenmenin var-olduğunu iddia edemiyoruz. İmkânsız gibi görünen bu zorluğun nedeni, onun artık politik ve yapısal olduğu için kişisel olmayan, sosyo-ekonomik ve sosyo-psikolojik olumsuzluklara gönderme yapmasından kaynaklanır. Ama “kişisel olan politiktir” ise politik ve yapısal olanın da nihayetinde kişisel ve genişletilmiş kişisellik olduğu bir gerçektir. Bu yüzden zorluğun nedeni, aynı zamanda kişiseldir; kişiye/bireye hitap eder.

Dolayısıyla bu *Sonuç* bölümü, kitleleşebilmenin pratik-politik yollarını/stratejilerini önerme anlamında *politik* olmayan ama kişisel düzlemde önce nelerin pratiğe geçirilmesinin elzem olduğunun düşünülmesi anlamında politik-ideolojik bir *sonsöz* olarak da okunabilir.

Her zaman için ama özellikle günümüzde, verili politik-ekonomik sistemlerde ve bizzat muktedirlerce belirlenen/biçimlenen gündelik koşullarda kişisel olanın politikliğini de politik olanın kişiselliğini de değiştirmek, yukarıda kurulan bağlamlarda ve açıklanan nedenlerle gerçekten de zordur ama aynı zamanda elzemdir. Dominant ve egemen olan asalak-solipsist muktedirlerin binlerce yıllık dışta/öteki saydığı her varlığı sömürme, asalakça türdeşlerini nesneleştirme-şeyleştirme, eşyalaştırma-araçlaştırma deneyimi, aynı zamanda bir fikir olarak bireylere ve kitlelere öyle nüfuz etmiş ve bu fikir, binlerce yıllık asalaklığa maruz kalan insanların çoğunluğunca öyle benimsenip öyle içselleştirilmiştir ki; Marx'ın (2009, s. 201, 259) vurguladığı gibi maddî güç fikre, fikir maddî güce dönüşmüştür. Bu fikrin, bu paradigmanın karşısındaki fikirlerin, teorilerin, argümanların maddî güce dönüşebilmesi için iki olasılıktan başka bir olasılık yok gibi durmaktadır:

- Birinci olasılık, muktedir azınlık karşısında yine bir azınlık grubun/kitlenin verili-*statüko*'yu (insanlık tarihinin gidişatını) değiştirebilecek bir fikri *önce* benimseyip-içselleştirip ve ardından nispeten bir çoğunluğun da desteğini alıp verili maddî-gücü/iktidarı barışçıl veya barışçıl olmayan yollarla ele geçirerek ve nesne-topluma özne bir örgüt (devlet) kurarak bu binlerce yıllık *statüko*'yu *gerçekten* değiştirecek, insanın insanı "avlamasını" önleyecek maddî-koşulları (ekonomik-politik yapıyı) belirlemeyi başarmasıdır. Tarih boyunca gerçekleştirilen reformlar ve devrimler, tarihsel *statüko*'nun veya *zoo-antropolojik* tarihin değil ama eski ekonomik-politik sistemlerin değiştirilmesi bakımından bu olasılığın gerçekleşebildiğinin göstergesidir.
- Diğer olasılık ise -tarihsel *statüko*'nun ve "*insan, doğası gereği asla asalaklıktan vazgeçmeyecektir*" fikrinin gerçek kurbanları olan -ve "*maddî güç*"ün *asıl sahibine işaret eden demografik çoğunluğu oluşturan*- kitlelerce, binlerce yıllık bu verili-*statüko*'nun gerçek karşıtı olan "*insanlaşma*" fikrinin ve bilincinin *öncelikle* benimsenip "*maddî güce dönüşmesi*" ve ardından bu güç ile gerçekleştirilecek bir direnç ve öz-savunma aracılığıyla; hiçbir sömürge-asalak tekniğin *işe yaramazlığının*, "*öğretilmiş çaresizlik*" olarak asalaklıktan vazgeçmeyen azınlığın zihnine çivilenmesidir. Bugüne kadar örneğine rastlanmamış bu ikinci olasılığın gerçekleşmesi çok daha zordur ve çoğunluk tarafından "*ütopik*" sayılmaktadır ama zaten gerçekleşmedikçe de "*devrim*", biçimsel devrim olmaya devam edecek demektir.

Birinci olasılıktan başka bir alternatif göremeyenler, öncelikle şunu sorgulamalıdır: Peki neden anti-asalak, anti-solipsist tabanlı “iyilik”, “olumluluk”, hakkaniyet, eşitlik, adalet, özgürlük ve *insanca*’lık bir türlü kitleselleşememektedir? Neden insan-bireylerin “kişisellikleri” “kişisel olanın politikliğinden” bir türlü kurtulamamakta, bundan kurtulabilen kişisellikler ise neden standart-dışı “münferit” ve hatta “irrasyonelce/enayice veya peygamberce/dervişçe” örnekler olarak kalıp geniş kitlelere nüfuz edememekte, maddî güce dönüşememektedir? Şu mükerrer cevapla birinci olasılık referansına yeniden dönülür: “İktidarın bir şekilde el değiştirmesi, ‘iyi’lerin eline geçmesi gerekir ki bu kez toplumu biçimlendiren güçler, insanların ‘iyi’leştirilmesi yolunda eğitilmeleri ve biçimlendirilmeleri için kullanılсын.”

Kısır döngüye yeniden bağlanan bu genel geçer mazeret, bugüne kadar hangi tandanslı olursa olsun iktidara talip olanların, toplum adına iktidarın öznesi olduktan itibaren toplumun sırtına asalakça yapışanların klişesi olmuştur. Çünkü asalakça niyeti olmayanları bile *statüko*’yu değiştirmek adına muktedir-statüleri elde ettiğinde asalaklaştıran/despotlaştıran, egemenliğin bu “yeni” haleflerinin “öznedevlet-nesnetoplum/özneinsan-nesneinsan” biçimindeki *verili-statüko*’dan, ona karşı oldukları iddialarına rağmen hâlâ Hobbesçu (ve tabii buna ek olarak *Makyavelci*) *Paradigma*’dan vazgeçmeden “yeni” bir sistemin/yapının kurucu-öznesi ve muktediri olmasıdır:

- *Mademki insan, hayvanlıktan kurtulamamaktadır; öyleyse insanlar da ‘iyi’ amaçlar uğruna hayvanlar gibi eğitilmeli, hayvanlar gibi ‘sopa ve havuçla’ yönetilmelidir! Sözleşme veya devrimle olsun fark etmez, egemenliğin devredildiği veya egemenliği temellük eden bir ‘Leviathan’ (Hobbes, 1993) ancak, ‘insanın insana kurtuluşunun’ (Hobbes, 2007, s. 1-2) önüne geçebilir!*

*Karşımıza yine soyutun somuta üstünlüğü, yine -bu kez yeryüzüne indirilmiş- bir “Tanrı”nın veya “canavar”ın egemenliği konulmaktadır. Yani yine her soyut kategori (“idea”) gibi, o soyutun içini dolduran ve ondan nemalanan, o soyut kategoriden doğurulan/beslenen hiyerarşik statüleri elde eden etiyile kemiğiyle somut insanların bireysel/kolektif *conatus*’larının dominantlığı, özneliği, egemenliği ve genişletilmiş-solipsist “özel” mülkiyeti ve *elitizm*, problemin kendisi değil de “çözümü” olarak belirlenmektedir. Nitekim tarih, “sosyalizm” etiketiyle sömürüyü bitirmek adına bile bu genel geçer mazeretin ön-kabulüyle gerçekleştirilen devrimlere de sahne olmuştur. Fakat birtakım olumlu sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, hukuksal gelişmelere rağmen bu “önce evlatlarını yiyen” devrimler sonrasında da; yoksulluğu paylaşan çoğunluk karşısında ve “tüm” bir toplumun “kolektif” olarak ürettiği “zenginliği” (*artı-değer*’i) çoğunluğun yoksunluklarını arttırma pahasına*

bol bol paylaşan azınlık bireyler veya kolektifler/örgütlenmeler (“*burjuva*” adıyla değil ama “*burjuvaca*” davranan, devlet -özel-mülkiyetinin kasa anahtarını elinde tutan bürokratik sınıf) var olabilmiş, solipsist-“*insanın insana kurtluğu*”nun dominantlığı sürebilmiş, Hobbes’un “vaadini” gerçekleştiren bir “Leviathan” asla gerçek olamamıştır. Kurtların örgütlenerek kurduğu, kurtluğu koruyup teşvik ederek işlettiği *reel* modern (cumhuriyet veya monarşi resmi biçimiyle ve “Nazi/Faşist”, “Liberal-Demokratik” veya “Sosyalist-Komünist” adıyla ama nihai anlamda kapitalist) devletler insanlaşmanın, insanca dayanışmanın yiyip tüketildiği bir “kurtlar sofrası” olmaktan öteye geçememiştir.

Bu durumda insanın daha fazla insanlaşamayacağı ve bu yüzden de yoksulluğu yok etmenin imkânsızlığı mı kabul edilmelidir yoksa bir önceki bölümde serimlenen en geniş anlamıyla *statüko*’nun sürmesini sağlayan ideolojiler/ideolojik-yaklaşımlar ve politikalar/kişisel-pratikler, bireysel-kolektif/eleştirel-özeleştiril olarak sorgulanıp bunların alternatifleri mi üretilmelidir? Bu metin -ve *hatta her metin*- her ne kadar kitlesel, toplumsal, global düzlemde çözümler önermeye kalkışsa bile nihayetinde öncelikle tek bir okuyucuya hitap eder. Tek tek okuyucu olan bireylerin bir metne karşı itirazları yoksa, önce o metnin içerdiği önermeleri, düşünceleri ve ideolojik yaklaşımları içselleştirip kendi etki alanında hayata geçirmesi gerekir. Ancak böyle olursa, artık o tek tek bireylerin yayma, yaygınlaştırma ve ortak politik-projeler üretme konusundaki pratik yetkinliğinin (pratisyenlik becerisinin) sömürüyü/asalaklığı ve kuşkusuz yoksulluğu giderme yönünde kitleselleşmeye katkısı olabilir. Aksi takdirde ideolojik-politik kodlara direnme yoluyla kişiselliğini kendi belirlemeyen bireylerin maddî gücü temsil edecek ölçüde kitleselleşmesi ve dominantlaşması sürecinde, kişisellikleri belirleyen “politiğin” ne değişmesi ne de dönüşmesi mümkündür. Çünkü bir karşı-politik proje, ancak ya politik olarak doğup katılmış birtakım insanlık problemlerinin analizinde hemfikir olunarak *felsefeden* veya bizzat bu problemlerin ortak-mağduru olduğunu kabul edenlerin kolektif-reaksiyoner iradesiyle doğabilir ve iki durumda da ancak *samimi* bir katılımıla hayata geçirilebilir.

Kişisel olanın politikliğine direnmek için ise, her bir bireyin yapacağı/yapabileceği şey önce “sistem, yapı, tarihsel koşullar, ideolojik-politik belirleme” kaba-determinist/teleolojik-natüralist bahanelere sığınmadan kendi “kişiselliklerine” karşı özeleştiril bir tutum takınarak ve direnerek politik olanda yatan veya politika üretme potansiyeli taşıyan kişiselliklerini değiştirmek; kişisel/bireysel, asalak-solipsist tercihlerle belirlenmiş politikanın öznesi olma imkânlarını, elit statülerde olmanın asalaklığa elverişliliğini yine asalak-solipsist tercihlerle kullanmaya tenezzül etmemek, bunu “dürüstçe” reddetmek gerekmektedir. Bu gereklilik, “filozofların kral, kralların

filozof olması” gerektiği anlamına gelmez ama “insanın insana kurtluğunu önlemek veya insandaki kurtluğu ortadan kaldırmak” adına devlet kuranların veya devletin öznesi olanların, “devrim” yapmaya soyunanların, bu uğurda ideoloji üreten teorisyenlerin ve bunları kiteselleştirme ustalığı barındıran pratisyenlerin “kurt” olmaması kesinlikle gerekir. *Nesneleştirilmeye* (araçlaştırılmaya-eşyalaştırılmaya) direnebilip ama aynı zamanda kendi nesneleştirmelerine, araçlaştırma-eşyalaştırma eğilim ve edimselliklerine de direnerek ve bunun yanında, Plumwood’un da (a.g.e., s. 255 vd.) vurguladığı gibi akıl-dışılığı ve akıl-karşıtlığını *olumlamadan* “egemen-lik akli”ni reddederek duygu-akıl uyumuyla özne olan/olabilen bireylerin ve oluşturdukları kolektiflerin/örgütlerin, toplumsal sistemlerin var olup var-kalabilmesinin esas koşulu budur. Çünkü kurtluktan vazgeçemeyenlerin kurtluğu ortadan kaldıracak sistemler kurması veya böyle bir sistem kurulmuşsa bile “sistem işletici” yetkileri elde edebilen “kurtların” bu sistemi “kurtluk yapmadan” işletmesi mümkün değildir. Çünkü kişisel asalaklıktan, avcılıktan, ticari hesapçılıktan, özel-mülkiyetçilikten ve hiyerarşik-statücülükten vazgeçemeyenlerin antroposen avcılığa (savaşa, ticarete ve bunların modernleştirilmiş haliyle politikaya) dayanan *statüko*’nun alternatifini gerçekleştirilmesi mümkün değildir. İnsanların ve örgütlerin kişiselden politığe, bireyselden kiteselliğe, yaşayan biricik insanlardan var-olmayı sürdürecektir biricik insanlığa kadar “insan” olması, zoolojik kabuğu sıyrıp atmış bir antropolojik tarihi başlatacak kadar insanlaşması, *insanca*’laşması en azından insan-soyu için elzemdir. Düşünceler (bir fikri, teoriyi veya ideolojiyi) üretebilecek zihinsel/entelektüel kapasitedeki insanlar ile bunu kiteselleştirebilecek pratisyenlikte olan insanlar insanlaşmadıkça insanca bir düzen de kurulamayacaktır. Dolayısıyla bu verili haliyle insan; türdeşlerini yoksullaştıracağı, diğer tüm hayvanlar gibi “öteki” canlı türlerini ve türdeşlerini kaba güçle veya aldatıp/tuzağa düşürüp avlayarak-sömürerek yok edeceği veya yoksunlaştıracağı, beyninin gelişmişliği oranında tüm bir dünyayı kiraçlaştıracağı ve en sonunda kaçınılmaz biçimde kendisiyle birlikte dünyanın sonunu da getireceği bir “modernleşmeyle” (*veya modernleşmeden vazgeçip de bu kez dünyanın-yaşamın bir dış/kozmozolojik etkiyle yok olmasını “bekleyeceği”, -aslında kapitalist modernleşmeye hanel getirmeyen- post-modernist yaklaşımların önerdiği kültürel/simgesel bir pre-modernleşmeyle*) zoolojik tarihi sürdürmekten başka bir şey yapmamış olacaktır. Pre-modern, modern veya post-modern olsun, fark etmez; özel mülkiyetçiliğe karşı olup da *-geniş anlamda-* özel mülkiyetçilikten vazgeçemeyen, nesneleştirmeye karşı olup da toplumun/insanın nesneleştirilmesini kaçınılmaz gören, sosyalizmi/komünalistliği idealize edip de komünal yaşamayan-örgütlenemeyen ve asalaklıktan kurtulamayan, otonomiye kıran normatif dayatmalara karşı olup da mikro/makro düzlemlerde normatif dayatmaları tercih eden her

pratisyenden ve oluşturabildiği kitlelilikten (maddî güçten) daha fazlası beklenemez. Pratisyen yetkinlikte ve iddiada olmayan bir teorisyenden de olsa olsa; binlerce yıllık *statüko*'yu meşrulaştırmayan veya yeniden üretmeyen, olabilecek “en doğru, en iyi, en güzel” düşüncelerini kitleleşirmesi değil, sadece kişisel hayatında ve dominant olabildiği ilişkilerde bunu pratiğe geçirmesi beklenebilir.

ORCID ID

İ. UĞUR ESGÜN

<https://orcid.org/0000-0002-6327-0513>

Declaration of Conflicting Interests

The author declared that there were no conflicts of interest with respect to the authorship or the publication of this article.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar bu makalenin yazarlık veya yayımlanmasına ilişkin olarak hiçbir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. ve Horkheimer, M. (2014). Aydınlanmanın Diyalektiği: Felsefi Fragmanlar. (N. Ünler ve E. Öztarhan Karadoğan, Çev.). İstanbul: Kabcacı.
- Althusser, L. (2002). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. (Y. Alp ve M. Özışık, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Bauman, Z. (2014). Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır? (H. Keser, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Berman, M. (1994). Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor. (Ü. Altuğ ve B. Peker, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Clausewitz, C. V. (1975). Savaş Üzerine. (Ş. Yalçın, Çev.). İstanbul: May.
- Dawkins, R. (2007). Gen Bencildir. (A. Ü. Müftüoğlu, Çev.). Ankara: TÜBİTAK.
- Foucault, Michel (2002), Toplumunu Savunmak Gerekir. (Ş. Aktaş, Çev.). İstanbul: YKY.
- Gramsci, A. (1986). Hapishane Defterleri: Seçmeler. (K. Somer, Çev.). İstanbul: Onur.
- Hobbes, T. (1993). Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti. (S. Lim, Çev.). İstanbul: YKY.
- Hobbes, T. (2007). DE CIVE-Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri. (D. Zarakolu, Çev.). İstanbul: Belge.
- Jameson, F. (2011). Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantiği. (N. Plümer ve A. Gölcü, Çev.). Ankara: Nirengi Kitap.
- Ksenophanes (2019). Fragmanlar. (Y. G. Sev, Çev.). İstanbul: Pinhan.
- Marx, K. (2009). Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi. (K. Somer, Çev.). Ankara: Sol.
- Marx, K. ve Engels, F. (2010). Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılar. (N. Satlıgan, T. Ağaoğlu, O. Göçmen, Ş. Alpagut, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.

- Michels, R. (2021). Siyasi Partiler: Modern Demokrasideki Oligarşik Eğilimlerin Sosyolojik İncelenmesi. (İ. Sipahi, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Mills, C. W. (1974). İktidar Seçkinleri. (Ü. Oskay, Çev.). Ankara: Bilgi.
- Öner, Y. (2000). Canlıların Diyalektiği ve Yeni Evrim Teorisi. İstanbul: Belge.
- Pareto, V. (2013). Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü. (M. Z. Doğan, Çev.). Ankara: Doğu Batı.
- Pareto, V. (2016). Demokrasinin Dönüşümü. (K. Z. Tezer, Çev.). İstanbul: Pinhan.
- Parmenides (2019). Fragmanlar. (Y. G. Sev, Çev.). İstanbul: Pinhan.
- Plumwood, V. (2004). Feminizm ve Doğaya Hükmetmek. (B. Ertür, Çev.). İstanbul: Metis.
- Portelli, H. (1982). Gramsci ve Tarihsel Blok. (K. Somer, Çev.). Ankara: Savaş.
- Smith, A. (2018). Ahlaki Duygular Kuramı. (D. Kızılay, Çev.). İstanbul: Pinhan.
- Spinoza, B. (2011). Etika. (H. Z. Ülken, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Weber, M. (2014). Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı. (Ö. Ozankaya, Çev.). İstanbul: Cem.

Sonnotlar

ⁱ Bu yazı, hakem incelemesinden geçmemiştir.

ⁱⁱ “Tekbencilik” olarak Türkçeleşen *solipsizm*, felsefe literatüründe Berkeley’in sübjektif idealizmi, Descartes’in şüpheciliği, Stirner’in bireyciliği (ahlakî tekbencilik) gibi epistemolojik, ontolojik veya politik argümanlara ve ayrıca psikolojik bir sendroma gönderme yapar. Tümünün ortak noktası, özneyi/özneliği tek referans alması, “kendi(si)”ni tek bir tane, “ben”(ni) biricik merkez saymasıdır. Pür-ontolojiye indirgenmiş haliyle ise solipsizm, “tümel varoluş”u kastedilen *Varlık*’ın tekliliği, *bir*’liği, *soliptik*’liği iddialarını temsil eder. Bu iddialar, bütünü oluşturan parçalılığı ve bunun yanında çoklu varlıkları, varoluşları *-fenomenolojik olmasa da-* ontolojik bağlamda reddeder; dolayısıyla da *metodolojik* bir var-sayımı *ontolojik* bir gerçeklik olarak ilan eder (Ksenophanes, 2019; Parmenides, 2019). Bu ontolojik argüman, tüm varlıkları tek bir *ben*’e, tekil bir varlığa indirgediği için *monizm* veya *pansolipsizm* olarak da adlandırılabilir. Burada kastedilen “soliptiklik” ve “solipsizm” kavramları ise, tam tersine tümel varoluşun ontolojik bir gerçeğe bağlanmayacak kadar metodolojik *bir*’i ifade ettiği, bu yüzden de ancak *soliptik* (kendisi/biricik) olarak var olabilen ve tümel varoluşu oluşturan bütünlüğün içinde birden fazla sayıda somut-maddî varlığın/varoluşun *toplamını* temsil eden metodolojik bir varsayımdan başka bir şey olmadığı ön-kabulüyle kullanılmıştır. Dolayısıyla burada kastedilen anlamıyla “solipsizm”, bir felsefi argümana değil ama ontolojik, epistemolojik bakışı ne olursa olsun (veya bu konuda hiçbir fikri olmasın), bireyin belli tipte bir davranış ve yaşam tarzına gönderme yapar. Yani kaçınılmaz biçimde soliptik (kendisi/biricik) olarak var-olan ama *-yine kaçınılmaz biçimde-* asla tek başına var-olamayacak/var-kalamayacak bir varlığın, *-eğer insansa-* diğer varlıkların sadece kendi varoluşu için var- olduğuna inanmasını veya *-insan değilse-* bu inancı doğrulayacak bir edimsellik içinde olduğunu; yani yaygın kullanımıyla *ben-*ciliği, *ben-*merkezciliği ve mutlaklaştırılmış özneliği/göreceliliği ve aynı zamanda bunlardan kaynaklanan bir arkaik ideolojiyi ve “ideolojikliği” ifade eder.

ⁱⁱⁱ *Simbiyosis*’in temelindeki ontolojik gerçeklik ise her varlığın kendiliği ve biricikliği, aynı zamanda metodolojik olarak tekilmiş gibi kodlanan tümel varoluşun aslında (ontik-ontolojik olarak) tek değil çoklu ve çokluk içindeki o

biricik varoluşların toplamı olmasıyla ilgilidir. Yani her varlık biriciktir ama homojense bile, tamamıyla *sui generis* (kendine özgü ve benzersiz) olsa bile *bir tane* varlık değildir ki şu an tümel anlamda biricik varlığı temsil eden “evren” dediğimiz bir bütünlükten (çok sayıdaki homojen ve heterojen varlığın toplamından) söz edebiliyoruz. Tümel varlık (nesnelere toplamı) ve tümel varoluş (olaylar toplamı), ancak *Yok* (sıfır) karşısında Ksenophanesçi/Parmenidesçi anlamda “1”dir, bir tanedir, biriciktir ama “tümel varlık” denilen heterojen bütünü oluşturan somut-maddî varlıklar, homojenliğe ve en küçük tek birimliliğe indirgense bile bir tane (tek) değil, çoğuldur. Ve tabii, en küçük birimli mutlak-homojen “ilk” varlık, var olmamaya direnmese ve çoğalmasaydı (veya kendinden sonra var olan yine en küçük birimli mutlak-homojen varlıklar ile öncelikle birleşmeseydi) ve ardından bu çoğulluk içinde varlıklar birleşerek heterojen bütünlükler oluşturmasaydı şu an bir türünü temsil ettiğimiz alabildiğine çok sayıdaki varlıkların ve varoluşların hiçbiri de olmayacaktı. Demek ki her varlık biriciktir ama tek başına var olamaz; tekil-varlığın/bireyin soliptik varoluşu ancak kaçınılmaz çokluklarla ve diğer tekil-varlıklarla gerçekleştireceği kararlı/istikrarlı örgütlenmelerle birlikte gerçekleşebilecek olmasından dolayı *simbiyosis* de kaçınılmazdır.

^{iv} “Ticaret, tüccar-sınıf ve ticarî zekâ” gibi “savaş başlatma ve ‘askeri deha’, asker-sınıf ve militarizm”, modern anlamlarıyla gerçekten de insana özgü durur (*antroposen*’dir) ama onun da *soy-kökünde* zoolojik dönemde doğmuş avcılık yatar. Buna dikkat çeken Foucault; savaşın politikadan değil, politikanın savaştan doğduğuna dair vurgusuyla savaşın soykütüğünü çıkarıp (geneolojisini yapıp) politikanın antropolojik köklerini açık etmek kastındadır. Fakat onun gözden kaçırdığı, antropolojik köklerde sadece savaşın değil yine avcılık kökenli olan ticaretin de yatmasıdır. İster çatışmasız-simbiyotik olsun isterse savaş/düşmanlığı bitirme amaçlı olsun, kabileler-arası alışveriş/trampa (hediyeleşme) ilişkilerinin ve savaşı veya savaş-sonrası anlaşmaların (primitif kolektif sözleşmelerin) bireyselleşip solipsist yaşama tekniğine dönüşmesiyle doğan ticari ilişkiler ile tacirlerin ve tüccar sınıfın belirmesi, bu yüzden tıpkı savaşçı/asker sınıfı gibi kadim antropolojik dönemlere dayanır.

^v İlk sınıflı toplumlarda ara-kategoride kalan ve her dönemin egemen sınıfına, iktidarlarına ve üretim biçimlerine adapte olarak (*av ürünü olmayan nesnelere üzerinden kâr/avantaj elde edip bir tür avcılık yaparak veya avlamayarak ama av ve sömürü ürünü satarak*) varlığını koruyan tacirler, kölecilikten feodaliteye sadece ekonomik ve politik elitlerin müttelikliğini yaparak var-kalabilirken, kapitalizmi hazırlayan bilimsel-teknolojik gelişim koşullarında şirketleşip/sınıflaşip burjuvalaşarak, kapitalist devrime önderlik edip ekonomik-elitliğini politik-elitliğe genişleterek “egemen” sınıf statüsünü elde eder ve artık doğrudan sömürgeci ekonominin, politikanın ve doğal olarak da savaşın ve sözleşme ilişkilerinin (ticaretin) başlatıcı/maruz bırakıcı öznesi olur. Dolayısıyla bugün savaş da, savaş globalleştiren devletleri de kapitalizm üzerinden anlamayı sağlayan; burjuvalara (ve burjuva kolektifliğini temsil eden şirketlere) dönüşüp kapitalizmi yaratan, yine savaş gibi ama savaş atlayarak (“*by-pass* ederek”) avantaj/kâr elde edebilen (avlayabilen) ve bunu gerçekleştirmek için bizzat savaş da çıkarabilen tüccar-soylu sınıfın, kökünde yine avcılık yatan ve hegomonik kolektif bilinci biçimlendiren metodik etkinlikleri ile var-kalma çabası/*conatus*’udur. Tüccar-soydan gelen ve bir tip “kent-soylu”ya dönüşen (sömürgeci-soylular ile sömürülen-soyluların mekânsal ortaklığını sağlayan kentleri/“burç”ları kuran) bu elit sınıfın kendinden bağımsız ve gerçek egemenmiş gibi duran politik iktidar elitleriyle ilişkisinin soy-ortaklığına dayanması da bu yüzden şart değildir. Kişisel olarak hangi sınıftan/*soy*’dan gelirse gelsin politik elitler, kamu gücünü (devlet “tekelindeki” zoru, şiddeti, *Leviathan*’ı) kullanma statülerini elde ettiğinde; hem ekonomik elitleri/ekonomik-elit statülerini (asalak-sömürgeci

soyu) koruyucu politikalar üretir, hem ekonomik elitizme izin veren normatif/kurumsal yapıları modifiye edebiliyor bunları yeniden-üreten pratikler gerçekleştirir, hem de bizzat kendileri ekonomik elitlere dönüşür. Dolayısıyla sömürgeci soydan gelmeye bilse de politik elitler, bir şekilde *-sinaî olmasa bile-* en azından finansal burjuvaziye (zenginler kulübüne) paydaş olarak katılır.

^{vi} Parantez içine “var”ın eklenmesi, olmaklık kipinin sadece var’a atfedilebileceğine, yok’un ise hem var’a atfen ve izafeten hem de mutlak olmamaklık kipinin göstereni olarak kullanılabileceğine dikkat çekmek içindir. Nitekim “yok olmak” biçimindeki dilsel ifade de yok’un *olabildiğine* değil, sadece daha önce “var” olan, “var” denilen neyse onun artık *olmadığına* gönderme yapar.

^{vii} *Komünist Manifesto*’da “buharlaştığı” kastedilen, adı konmasa da *-pre-modern epistemolojik* katılıklardır. Yani *Manifesto*’daki “buharlaşma” bir bakıma, katılmış egemen-ideolojik kodların çözülmesidir. Kapitalizmle doğan dönemde (modernitede), “kutsal” addedilerek verili sistemi meşrulaştıran değerlerin “uçup gitmesi” karşısında sömürülen-ezilen-yoksullaştırılan insanların, verili (*ontik*) “katı gerçeklerle” yüzleşmek zorunda kalıp “sınıf-bilinci kazanarak devrimcileşmesi” bakımından bu “buharlaşma”, olumlu sayılan bir durum tespittir. Çünkü bu “buharlaşma”, aynı zamanda somut, simgesel veya metaforik zincirlerden, kafeslerden kurtulmanın yolunu açabilecektir. Marshall Berman, bizzat bir aforizmaya dönüşmüş bu cümleden esinlenerek yazdığı kitabında ise *-epistemolojik olmayan bir buharlaşmayı temsilen-* yapısal/biçimsel esneklik sergileyen kurumların, normların, ilişkilerin ve *-epistemolojik bir buharlaşmayı temsilen de-* değerlerin düzensizleşmesinin/belirsizleşmesinin ve genel-ilklesizleşmenin “bu toplumu yıkmak yerine ona hizmet edip onu sağlamlaştırdığını” söyler; dolayısıyla her türlü buharlaşmayı olumsuz ilan eder. Oysa ideolojik enjeksiyon, *modern(ist) ya da postmodern(ist) olsun fark etmez, bizzat kapitalizmde ve hatta öncesinde bile-* ontik olarak “katı(laşmış)/katılaştıran (yoksulluk ve diğer) her şey”in asıl epistemolojik bağlamda “buharlaştırılması” olarak okunabilir ve bu durumda buharlaşma, *Manifesto*’daki tersine olumsuz bir içerik kazanır. Yani epistemolojik buharlaşma dominant ideolojik değerlerin katılması yönündeyse olumsuz; katılmış ideolojik değerlerin çözülmesi ve yerini gerçekçi, *statüko* değiştirici düşüncelere/ideolojilere ve insanca tepkilere bırakması yönündeyse olumludur. *Manifesto*’da bu bağlamda olumlu addedilen durum tespitinin “insanca değerleri buharlaştıran” *modernizm* eleştirisi olarak okunması ise, özellikle günümüzde ekonomik-politik katılışmayı sağlayan “kutsal”ların geçersizleşmesini temsil eden olumlu bir buharlaşmaya işaret etmediği yanlışlığı yaratabilmektedir. Nitekim modernizme getirilen (postmodernist) eleştiriler, bu yanlışlığı üzerinden yürütülüp insanlaşmayı akamete uğratan pre-modern değerlerin, eski meşrulaştırıcı “kutsal” değerlerin kaybına dair bir ağıta dönüştürülmüştür. Oysa kapitalizmin modern devleti ama özellikle postmodern(ist) dönemde dağınık gibi duran ve sınırları belirsizleşen alabildiğine çeşitlenmiş toplumsal ilişkileri, esnetilmesine rağmen bizzat *kaskatı* duran ve gittikçe daha da katılaştıran asalak-hiyerarşik sömürüyü *kurumsal/normatif esnekleşme, ilkesizlik ve istikrarsızlık* biçimleriyle oynak kültürel zeminlerde sürdürür. Böylelikle de ideolojik-politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzlemlerde birtakım “buharlaşmalar” gerçekleştirir, fenomenal algıyı belirler. Bu yüzden özü itibarıyla gitgide katılaştıran *statüko*’nun epistemolojik olarak “buharlaştırılması”, aslında pre-modern dönemlere dahi izafe edilebilecek bir “ideolojik enjeksiyonu” temsil ederken post-modern “buharlaşma”, modernitede belirli ve istikrarlı hale gelmiş kurumsal/yapısal sınırların belirsizleştirilerek, normatif tutarsızlıklar artırılarak pre-modern yapısalılıkların ve *pastiş*’inin, *parodi*’sinin üretilmesini (ve aynı zamanda kadim animist, idealist ve metafizikçi ontolojik/epistemolojik yeniden-üretilmesini

veya modifiye edilmesini) temsil eder. Sonuçta dönem olarak postmodernitede (postmodernizm aracılığıyla), modernizmle buharlaşan ve alternatifleri yaratılan değerleri yeniden katılaştırmak ve pre-modern kurumsallıkları/yapısallıkları yeniden-üretmek için değer-bilmezlikler, ilkesizlikler ve normatif kaçamaklar, oksimoron tutarsızlıklar ve “post-truth” denilen yeni buharlaşmalar yaratılmıştır, yaratılmaktadır.

^{viii} Burada, tüm antroposen varyantlarıyla “Yaşamak için öldür! Avlanmamak için avla!” mottosunun hâlâ dünya çapında bir “amentü” değeri taşıması hatırlanabilir. Oysa meşrulaştırma niyetiyle sık sık örnek gösterilen insansız-doğada bile avcıyı (“aslan”ı) bozguna uğratabilmiş “av”ın (“antilop”un), bu zaferinin ardından avcıyı avlaması söz konusu olmamaktadır. “Ava giden avlanıyorsa” da bu özdeyiş, sadece avcı-türler arası bir ilişkiselliğe gönderme yapar.

^{ix} Ama kuşkusuz, muktedirlerin ve postmodernistlerin hiçbiri, bütün bunlardan doğan kazanımları kendi hayatlarına uyarlamayı da, bu “aşğılama” söylemini bile bizzat mahkûm ettikleri bu kazanımları kullanarak sürdürmeyi de asla ihmal etmemektedir.